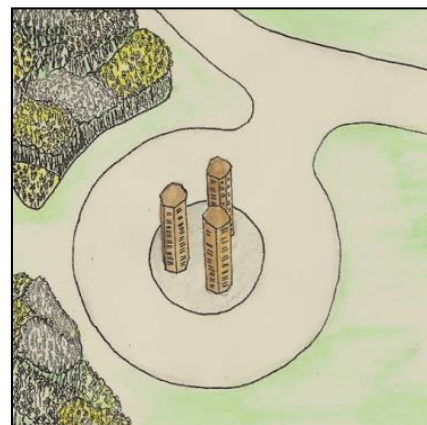

Att möta en saknad

Gestaltning av en
askgravlund i Mariestad

Felicia Hoffmann

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Trädgårdens hantverk och design
22,5 hp
Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet

2014

Att möta en saknad
- Gestaltning av en askgravlund i Mariestad

Felicia Hoffmann

Handledare: Maria Henje

Kandidatuppsats, 22,5 hp
Trädgårdens hantverk och design
Lå 2014/10

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
Box 130
SE-542 21 Mariestad, Sweden

www.conservation.gu.se
Tel +46 31 7860000

Program in I Conservation, Gardening and Garden Design
Graduating thesis, 20

By: Felicia Hoffmann
Mentor: Maria Henje

To miss and to meet – Design of a ash grave grove in Mariestad

ABSTRACT

This degree project is my final paper of my education in Gardening and Garden Design at the University of Gothenburg.

The cemetery administration in Mariestad has plans of making a new ash grave grove at Södra begravningsplatsen. A less anonymous memorial place where the ash from a beloved one can be buried. This paper analyzes how this ash grave grove can be designed with the questions.

Which place conditions such as habitat, availability, and relationship with the surrounding area must be met when designing the ash grave grove in Mariestad?

Which design aspects such as colour, shape and symbols, can be used to design a ash grave grove, which purpose is to, if possible, help the relatives in their grieving process?

To come to these results the paper is primal based on studies in literature and by a place related study. Also with respect to the wishes and needs that Kerstin Lindberg, cemetery manager at the cemetery administration in Mariestad, has explained.

The result of the paper is a design proposition for the ash grave grove in Mariestad. Both with the place conditions in mind, to create a unity with the surroundings. And with consideration to design element that can help to create a peaceful and comfortable place where the visitors can feel safe to grieve. A place for the visitors: *to miss and to*

Title in original language: Att möta en saknad – Gestaltning av en askgravlund I Mariestad

Language of text: Swedish

Number of pages: 56

Keywords: Ash grave grove, Cemetery, Design, Colour, Shape, Mariestad Askgravlund, Begravningsplats, Gestaltning, Färg, Form, Mariestad

Förord

Detta är ett examensarbete för avläggande av kandidatexamen vid Göteborgs universitet, institutionen för Kulturvård, programmet Trädgårdens hantverk och design, som ett avslut på mina tre år av universitets studier.

Jag visste redan innan mitt examensarbete påbörjades att jag ville inrikta arbetet mot en gestaltningsprocess. Jag blev tacksam när jag fick chansen att samarbeta med Mariestads Kyrkogårdsförvaltning för att komma med ett gestaltningsförslag på den askgravlund som de planerar att anlägga på Södra begravningsplatsen i Mariestad. Jag inriktade sedan arbetet mot hur jag som trädgårdsdesigner kan gestalta en askgravlund vars syfte är att underlätta för de efterlevandes sorgearbete. Att gestalta en plats där de efterlevande kan *möta en saknad*.

Den avgörande inspirationen till arbetets titel fick jag under läsning av Inger Berglunds bok *kyrkogårdens meditativa rum*.

Tack till!

Jag vill tacka de som hjälpt mig under skrivandet av mitt examensarbete. Först och främst vill jag tacka Kerstin Lindberg, kyrkogårdschef på Mariestads Kyrkogårdsförvaltning, för all hjälp och svaren på mina oändliga frågor. Tack till Ann-Britt Sörensen för generös tillåtelse att publicera den förklarande figuren över Sveriges gravskick. Tack till Patrik Grahn för generös tillåtelse att publicera tabellen om *Åtta dimensioner av natur*. Tack till Evelina Hoffmann för kontrolläsning och hjälpen därtill. För att ha varit mitt bollplank genom skrivandet och för att ha hjälpt mig med att kontrolläsa mitt arbete vill jag tacka Ella Permér. Tack till Jenny Lindgren för all motivation, goda råd och stöd, samt en bra opponering. För att ha kontrolläst min uppsats och för uppmuntrande kommentarer vill jag tacka Tomas Folke. Tack till Fredrich Thomsson för stöd och de goda råden under skrivandet. Till sist vill jag tacka min handledare Maria Henje för all handledning, idéer och stöd.

Felicia Hoffmann

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	9
1.1 Bakgrund.....	9
1.1.1 Begravningsplatsens historia.....	10
1.1.2 Södra begravningsplatsen i Mariestad.....	11
1.1.3 Gravskick.....	12
1.2 Problemformulering och frågeställningar.....	12
1.3 Syfte och målsättning.....	13
1.4 Forsknings- och tillämpningsläge.....	13
1.4.1 Naturen som läkning.....	14
1.4.2 Gestaltungsaspekter.....	16
1.4.3 Tillgänglighet.....	17
1.5 Avgränsningar.....	18
1.6 Metod och material.....	19
1.7 Källmaterial.....	19
1.7.1 Skriftliga källor.....	19
1.7.2 Muntliga källor.....	22
1.8 Religioner och dess traditioner.....	22
2. Undersökning.....	24
2.1 Genomförande.....	24
2.2 Resultat- platsanalys.....	25
2.2.1 Platsrelaterade aspekter.....	25
2.2.2 Ståndsorfaktorer.....	26
2.2.3 Växtmaterial.....	27
2.3 Resultat - Gestaltning.....	29
2.3.1 Symbolik.....	29
2.3.2 Materialval.....	29
2.3.3 Form och rumsbildning.....	31
2.3.4 Färgval.....	32
2.3.5 Plats för namnplattor.....	33
2.3.6 Smyckesplats.....	34
2.3.7 Växtval.....	35
3. Diskussion och slutsatser.....	37
4. Sammanfattning.....	39
Figurförteckning.....	41
Käll- och litteraturförteckning.....	42
Bil. 1. Planteringsplaner	
Bil 3. Växt- och utrustningslistor	
Bil 3. Lagstiftning	

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Mariestads kyrkogårdsförvaltning har planer på att anlägga en askgravlund på Södra begravningsplatsen i Mariestad. I Mariestads finns utöver Södra begravningsplatsen ytterligare fem begravningsplatser, varav Södra begravningsplatsen samt fyra till är i bruk: Fågelö kyrkogård, Torsö kyrkogård, Leksberga kyrkogård och Östra begravningsplatsen. Även kyrkogården kring Domkyrkan finns, men sedan Södra begravningsplatsen anlades 1886 har endast ett fåtal begravningar skett på Domkyrkans kyrkogård (*Molander & Holmström 2005, s. 44-45*). Det finns två minneslundar i Mariestad, en på Östra begravningsplatsen och en på Leksberga kyrkogård. Askgravar finns på Östra begravningsplatsen (*Mariestads församling u.å.*), och en askgravlund finns på Fågelö kyrkogård (*Lindberg 2012*). Den askgravlund som planeras att anläggas i Mariestad på Södra begravningsplatsen har ej börjat projekteras ännu. Detta examensarbete kommer att inrikta sig på gestaltningen utav den kommande askgravlunden på Södra begravningsplatsen. Berglund (1994) skriver i sin studie om minneslundan som det skötsel fria anonyma begravningsalternativet för de efterlevande, men att det troligtvis är så att det är just den skötsel fria delen som är det önskvärda, och främst inte just anonymiteten (*Berglund 1994*). En askgravlund är likt en minneslund en plats där den avlidnes aska sprids och likt en minneslund är den sedan skötsel fri för de efterlevande. Det som skiljer dessa två åt är att då minneslundan är en anonym plats där anhöriga inte får närvara vid gravsättningen, är en askgravlund mer personlig då de anhöriga både får närvara vid gravsättningen, samt den avlidnes namn och eventuellt födelse- och dödsdatum graveras in på en platta i lunden (*Kyrkogårdsförvaltningen u.å.*). Askgravlunden blir då ett mer personlig alternativ i jämförelse med minneslundan, men den behåller samtidigt den skötsel fria delen för de efterlevande (*Berglund 1994*). Att medverka vid själva gravsättningen kan även vara en hjälp för de efterlevande då dödsfallet blir tydligare och sorgen mer fattbar (*Sörensen & Wembling 2008, s. 9*).

Under ett möte med Kyrkogårdschefen Kerstin Lindberg på Mariestads Kyrkogårdsförvaltning den 2014-01-17 förklarade hon vilka önskemål som finns i samband med den planerade askgravlunden, och en plats anvisades, vilket beskrivs i kapitel 2.2.1 *platsrelaterade aspekter*. I nuläget sker endast ett fåtal begravningar varje år på Södra begravningsplatsen. Enligt Lindberg är anledningen till varför askgravlunden planeras att anläggas på just Södra begravningsplatsen är för att i framtiden få fler besökare till platsen då fler efterlevande kommer ha sina anhöriga gravsatta här.

Kyrkogårdsförvaltningens önskemål som finns till platsen är att den gestaltningsmässigt ska stämma överens med den övriga kyrkogården, med de strama formerna och formklippta häckarna, men den ska ändå vara speciell. Askgravlunden ska bilda ett rum med ett enkelt formspråk och stora drag. I askgravlunden ska finnas plats för namnplattor för de jordfästa, samt en smyckningsplats. Denna askgravlund, likt alla askgravlundar, ska kunna fungera som

en mångreligiös begravningsplats där personer oavsett religion ska kunna begravas (*Informant nr 1*).

Kyrkogårdarna är platser som ska rymma många olika besökare, med olika traditioner, i olika känslotillstånd, och som har olika intervaller på kyrkogårdsbesöken. Ändå bör kyrkogården vara en plats där alla ska kunna känna sig välkomna. Gustafsson och Orwén (2011) skriver:

Kyrkogårdarna är speciella platser som ska rymma många känslor, traditioner och trostolkningar och vara en plats för sorg och trygghet i en kanske kaotisk tid. En plats som varje generation vill behålla som sin. Människor vill känna igen sig och uppleva samhörighet med de avlidna när de besöker kyrkogården även om det sker sällan (*Gustafsson & Orwén 2011, s. 2*).

Berglund (1994) inleder sin studie med ”Kyrkogården har en funktion för såväl de levande som de döda” (*Berglund 1994, s. 10*). Här är de dödas sista vilorum, men samtidigt är här en plats för de efterlevande. En plats där de efterlevande kan få chans att bearbeta sin sorg, minnas den bortgångne och dennes tid på jorden. Berglund (1994) fortsätter att förklara att hon genom intervjuer har förstått att kyrkogårdsbesöken har varit en hjälp för de efterlevande att ta sig vidare i sorgen och att de på kyrkogården ofta har lättare att känna kontakt med den avlidne. En av de intervjuade i hennes studie förklarade det kändes lättare att få kontakt med sin avlidne mor i askgravlunden ”Jag går ofta hit för att möta henne och se henne” (*Berglund 1994, s. 14-15*). Det blir gestaltningens uppgift att skapa en plats där kyrkogårdsbesökarna kan känna den trygghet som Gustafsson och Orwén (2011) nämner i citatet. Som Berglund (1994) skriver:

Den sinnesstämning som besökarna försätts i speglar gestaltningen av lunden. Är den formell och stel kan man känna sig illa till mods, är den mjuk och naturlig kan man känna trygghet och glädje (*Berglund 1994, s. 27*).

1.1.1 Begravningsplatsens historia

När kristendomen infördes i Sverige upphörde seden att bränna de dödas kroppar. Tidigare hade kroppar både bränt och gravsatts, men i och med kristendomens införande blev normen istället att alla kroppar skulle gravsättas inne på kyrkogårdar (*Bengtsson & Bucht 1992, s. 12*). Under medeltiden utvecklades seden för ståndspersoner att låta sig begravas inne i kyrkan. Dessa platser under kyrkgolvet var till salu och köptes av de personer som hade råd (*Molander & Holmström 2005, s. 14*). Detta pågick fram till år 1783 då begravningar inne i kyrkan förbjöds på grund av hygieniska skäl (*Bengtsson & Bucht 1992, s. 27*). Inte långt senare, år 1815, kom riksdagen med beslut om att alla begravningar därefter skulle ske utanför städerna. Även detta på grund av hygieniska orsaker (*Johansson 2008, s. 3*).

Kyrkogården har inte alltid haft det välvårdade utseendet vi är vana vid i dag. Under medeltiden fungerade kyrkogården, som mötes- och handelsplats likväl som begravningsplats. I och med 1500-talets reformer och protestantismens införande tog staten över ansvar från kyrkan och dess begravningsplatser. Detta gjorde att mycket av den respekt som fanns kring

gravarna förlorades. Kyrkogårdarna vanvårdades, och dess material revs upp och användes som byggmaterial. Fram till 1800-talet hölls djurbete på kyrkogårdarna och vilket församlingens klockare hade som löneförmån. Djurbetet förbjöds dock år 1819 (*Bengtsson & Bucht, 1992, s. 15-18*).

I och med befolkningsökningen på 1700-talet började kyrkogårdarna ändra utseende. Tidigare hade kyrkogårdarna främst en gång, vilken ledde fram till kyrkoporten. För att göra kyrkogårdarna mer lätthanterliga anlades nu även gångsystem inne på kyrkogårdarna vilka senare utvecklades till kvartersindelningar. Det var dock först efter regeringens påbud om att begravningsplatserna skulle flyttas utanför städerna, som de verkliga förändringarna kom. I och med att nya begravningsplatser uppfördes planerades gångsystem och planteringar in. Träden, som började planteras under 1700-talets andra hälft, fick sitt stora genombrott då de nya begravningsplatserna anlades (*Bengtsson & Bucht 1992, s. 26-29*). Anledningen till att trädplanteringar inte hade anlagts tidigare berodde framför allt på djurbetet som tidigare skett på kyrkogårdarna. För ett få ett effektivt bete krävdes att kyrkogården var fri från all högre vegetation (*Bengtsson & Bucht 1992, s. 18*). 1800-talets industrialism resulterade även i förändringar av begravningsplatserna. Träkors som tidigare dominerat på begravningsplatserna byttes i stor mån ut mot mer beständiga material så som gjutjärnkors och gravstenar, som blev billigare att framställa (*Bengtsson & Bucht 1992, s. 33*).

Den kristna seden i Sverige var fram till 1800-talets slut att låta jordfästa sina döda. Därefter blev dock bränning, eller kremering, av kroppar återigen mer accepterat. Kremering fick ytterligare ett uppsving efter krigsslutet 1945, och har ökat sedan dess. Parallellt med detta växte gravskicket minneslund fram, som en plats där askan kan gravsättas. (*Molander & Holmström, 2005 s. 18-19*). Från minneslundan har sedan under 1990-talet askgravlundan vuxit fram som en motvikt till minneslundarnas anonyma karaktär (*Sörensen & Wembling 2008, s. 22*).

1.1.2 Södra begravningsplatsen i Mariestad

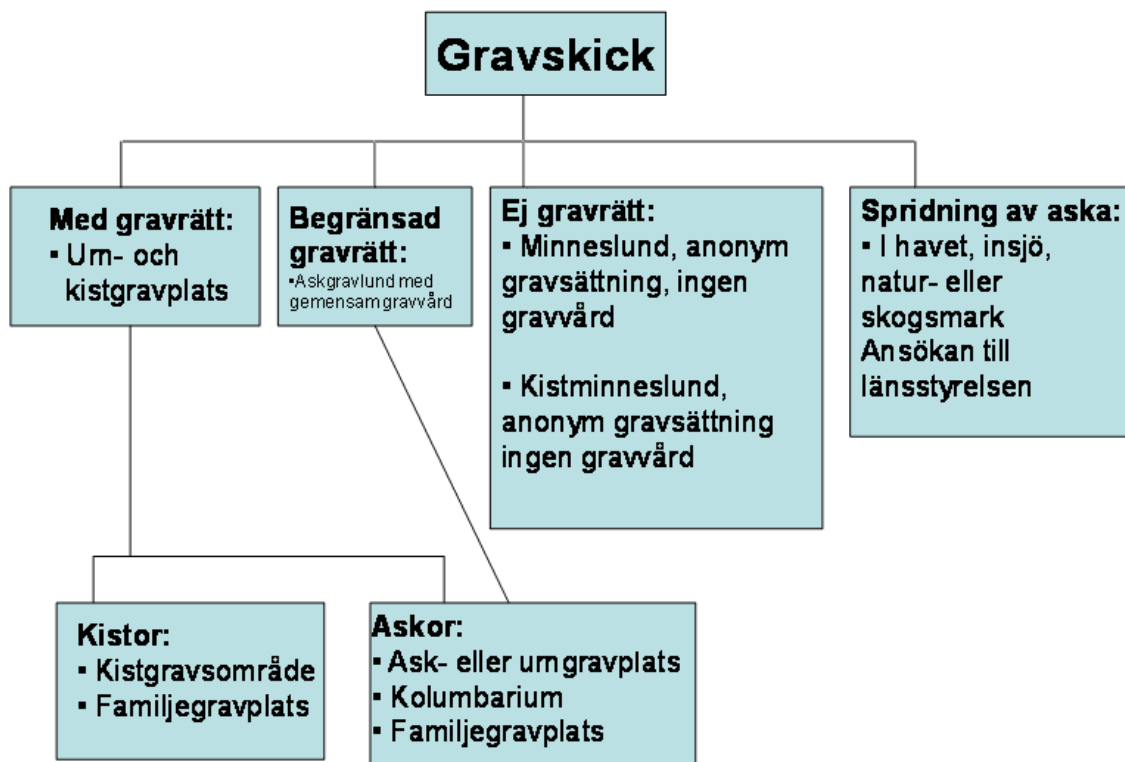
År 1815 beslutade riksdagen att alla begravningsplatser skulle flytta utanför städerna. I Mariestad resulterade detta i att Södra begravningsplatsen, eller Nya Begravningsplatsen som den då kallades, anlades 1886. Det var först oklart var den nya begravningsplatsen skulle anläggas. År 1859 togs frågan upp i kyrkorådet och sedan dess letades det efter en lämplig plats att anlägga begravningsplatsen på. Både *Näset* och *Marieberglyckan* föreslogs innan det bestämdes att Stenborgs hage, även kallad *Peterzéns egna*, skulle bli den nya begravningsplatsen. Den 20 april 1886 köpte Mariestad marken av W. A Peterzéns. (*Johansson 2008, s. 3-5*). Den 17 augusti samma år begravdes Katarina Leverén som första person på den nya begravningsplatsen. Hennes gravsten står kvar än idag, och har inskriptionen ”14/9 1886 Det första liket på denna nya begravningsplats” (*Johansson 2008, s. 17*).

Under 1800-talets slut byggdes ett kapell på begravningsplatsen. Detta byggdes sedan om 1928 till det utseende det har idag (*Molander och Holmström 2005, s. 55*). Under 1910-talet utvidgades begravningsplatsen till den storlek den har i nuläget. Den äldre delen av

begravningsplatsen utgörs av den norra delen, medan påbyggnad har tillkomit i söder och sydost (Molander och Holmström 2005, s. 54). Platsen som valts ut för askgravlunden ligger i begravningsplatsens sydöstra del, vid en förrådsbyggnad som uppfördes 1962 (Molander och Holmström 2005, s. 56).

1.1.3 Gravskick

In Sverige finns tre typer av gravrätt: full gravrätt, begränsad gravrätt, och gravar utan gravrätt, se figur 1. Gravar med full gravrätt, så som kistgravplats och urngravplats, ger gravrättsinnehavaren, den efterlevande med ansvaret över graven, rätt att bestämma gravens utseende och vem som ska begravas i den angivna gravplatsen. Gravar med begränsad gravrätt, så som askgrav och kolumbarium, ger gravrättsinnehavaren rätten att bestämma vem som ska begravas i den angivna gravplatsen, men inte rätten att bestämma gravplatsens utseende (Svenska kyrkan u.å.b). Gravar utan gravrätt, så som minneslund, askgravlund, kistminneslund och askgravplats (Kyrkogårdsförvaltningen u.å.) innebär att gravplatsen blir gemensam. De anhöriga får ingen enskild plats att gå till, utan delar platsen med andra som har sina närstående begravda på platsen. Smyckning får endast ske på utvalda gemensamma bestämda smyckningsplatser (Svenska kyrkan u.å.a).

Figur 1. Förklaring över Sveriges begravningskikt. Figur: Ann-Britt Sörensen, fil.lic, Sveriges Lantbruksuniversitet SLU

1.2 Problemformulering och frågeställningar

På Södra begravningsplatsen i Mariestad finns i dagsläget ingen askgravlund, men däremot planer på att anlägga en sådan. Askgravlunden ska ha som syfte att vara en plats för anhöriga där de kan sörja och minnas. Då askgravlunden ska vara en plats där alla oavsett

trostillhörighet ska vara välkomna, ställer detta krav på gestaltningen som inte bör innehålla några direkta religiösa symboler.

Alla platser som ska gestaltas kommer med nya förutsättningar. Den specifika platsens ståndortskrav, platshistoria och omgivning måste tas i beaktande vid en gestaltning. Även beställarens önskemål blir specifika för var plats. Hur just den här askgravlunden ska gestaltas blir min problemformulering, men även vad man som trädgårdsdesigner måste ta i hänsyn generellt vid gestaltningar av askgravlundar.

- Hur ska askgravlunden på Södra begravningsplatsen i Mariestad gestaltas?
- Vilka platsbundna gestaltungsaspekter, så som ståndort, tillgänglighet och relation till omgivningen måste tas i beaktning vid gestaltningen av askgravlunden i Mariestad?
- Vilka gestaltungsaspekter, som färg, form och symbolik, kan tas tillvara vid en gestaltning av en askgravlund för att, om möjligt, underlätta de efterlevandes sorgebearbetning?

1.3 Syfte och målsättning

Syftet är att göra en gestaltning av en askgravlund efter de behov och önskemål som finns inom Mariestads kyrkogårdsförvaltning.

På gravar med gravrätt kan de anhöriga ge gravvården en personlig prägel. Problematiken vid gestaltning av en askgravlund blir att, skapa en gemensam plats där de anhöriga känner att de kan möta sin saknade, trots att de saknar möjligheten till den personliga utformningen som en gravvård ger. Således blev mitt mål att gestalta en plats där alla besökarna kan känna sig välkomna och att askgravlunden kan vara en plats i vilken besökarna upplever att det är tryggt att sörja vid.

1.4 Forsknings- och tillämpningsläge

Under denna rubrik undersöks den tidigare forskningen som rör ting vilka är applicerbara på mitt kommande gestaltungsförslag.

Det finns flera forskningsutredningar om hur naturen kan användas i läkande syfte. Bland annat hur naturen kan användas för att skapa en plats där besökarna känner sig trygga, och i det stadiet kan bearbeta det som tynger dem. Med anledning av detta undersöks naturens läkande egenskaper under rubriken *Naturen som läkning*, för att få förståelse hur detta kan appliceras i det kommande gestaltungsförslaget. Även vilka konkreta råd miljöpsykologerna ger till en plats som ska fungera i läkande syfte.

Under rubriken *Gestaltungsaspekter* undersöks de konkreta råd landskapsarkitekten Berglund (1994) ger till de som ska gestalta ett kyrkogårdsrum, vilket denna askgravlund är.

Då alla, oavsett funktionsnedsättning, ska kunna besöka denna askgravlund undersöks det under rubriken *Tillgänglighet* hur platsen ska kunna tillgänglighetsanpassas.

1.4.1 Naturen som läkning

Norling (2001) skriver

Forskning visar att en naturbaserad livsstil är bästa försäkringen för ett friskare liv. Trötthet, värk, koncentrationssvårigheter, ångest, depression och många andra stressreaktioner minskar när vi rör oss i naturen (Norling 2001, s. 3).

Vidare förklarar Norling (2001) hur en traumatisk händelse som att förlora någon närstående kan påverka vår hälsa. I sådana lägen kan aktiviteter som skapar gemenskap vara en fördel då de har inslag av stöd från närstående. Exempel på sådana aktiviteter kan bland annat vara att röra sig ute i naturen (Norling 2001, s. 11).

Redan under antiken började naturen användas i rehabiliteringssyfte, då den antike läkaren Hippokrates såg trädgårdens fördelar i vård av patienter (Grahm & Ottosson 2010, s. 50-51). I modernare tid har forskning på naturen och trädgården som terapiform gjorts, och görs fortfarande. Forskaren Harold Serles undersökningar har visat att personer som befinner sig i kris är i behov av enkla relationer. Han förklarar att relationer till andra människor är komplicerade, medan relationer till döda ting är de enklaste. Emellan dessa två lägger han relationerna till djur och växter (Schmidtbauer 1999, s. 3).

Miljöpsykologen Ulrich forskning har visat att den platsen som inger mest lugn och trygghet är en plats ”på en liten höjd med utsikt över ett ljust naturområde med gles vegetation och vatten i bakgrunden”. Detta menar Ulrich beror på att det är på en sådan plats som våra förfäder kände sig som mest trygga – med utsikt över omgivningen vilket varnade i tid om faror närmade sig, samt med nära tillgång på mat och vatten (Grahm & Ottosson 2010, s. 58).

Professorn Patrik Grahm har utvecklat en teori som han kallar ”Teorin om betydelseområdet”. Denna teori går ut på att människor med olika behov och olika fysisk och psykisk hälsa, söker sig till olika platser som passar deras behov och humör. Till exempel så söker sig personer som mår bra gärna till grönområden där de kan möta andra, så som parker som innehåller fest eller nöje. Medan personer som inte mår bra hellre söker sig till lugna platser med färre intryck. (Grahm & Ottosson 2010, s. 62-66). Enkelt går det att beskriva som ”ju sämre vi mår, desto färre krav orkar vi handskas med” (Westerberg 2011, s. 138). Professor Grahm förklarar dessa platser i ”åtta dimensioner av natur”, en tabell som delar upp grönområden i åtta kategorier efter vad de har att erbjuda, se figur 12. (Grahm & Ottosson 2010, s. 65). Personer som mår riktigt dåligt, till exempel efter att ha drabbats av en stor sorg, söker sig då, enligt Grahms teori, till en absolut trygg plats. Platsens trygga miljö utan några yttre krav gör att personen kan slappna av och påbörja sin läkning (Grahm & Ottosson 2010, s. 65-68).

ÅTTA UPPLEVDA DIMENSIONER	BESKRIVNING AV DIMENSIONEN
1. <i>Rofylld</i>	Lugn, tystnad och tecken på omsorg. Ljud av vind, vatten, fåglar och insekter. Inget skräp, inget ogräs, inga störande människor. I byggnader kan detta upplevas i fridfulla kyrkorum.
2. <i>Natur</i>	Fascination av vild natur. Växter ser ut att vara självsådda. Lav- och mossbelupna stenar, gamla djurstigar. Området är inte skapat av människor utan av något större och mäktigare.
3. <i>Artrik</i>	Här kan man uppleva en rikedom av olika arter av såväl djur som växter.
4. <i>Rymd</i>	Platsen erbjuder en vilsam känsla av att man kommer in i en annan värld; ett samband, en uttalad helhet, som en bokskog.
5. <i>Öppning</i>	En kvalitet som både erbjuder utblickar och plats för spontana aktiviteter. Ett grönt, öppet fält som inbjuder till att slå sig ner.
6. <i>Skydd</i>	En trygg ombonad plats, en tillflykt. En liten hemlig oas där man kan slappna av och vara sig själv, och även ha möjlighet att experimentera och leka.
7. <i>Social</i>	En social arena, en mötesplats för trevlig samvaro, fest och nöje.
8. <i>Kultur</i>	En plats som erbjuder fascination över människors värderingar, uppoffringar, slit och möda. Det bör helst innehålla en aspekt av tid, en tillbakablick genom historien.

Figur 2. Professorn Patrik Grahn's figur över "Åtta dimensioner av natur", i vilken Grahn beskriver vad olika typer av grönområden har att erbjuda. Figur från boken *Trädgårdsterapi: Alnarpsmetoden: att ta hjälp av trädgård vid stress och utmattnings* (Grahn & Ottosson 2010, s. 65).

För att naturen och trädgården ska ge den bäst läkande effekten krävs olika saker av den. Enligt miljöpsykologerna Stephen och Rachel Kaplan är det:

- Att personen både fysiskt och psykiskt kan känna att de kommer till en plats som inte tillhör deras vanliga miljö
- Att platsen personen kommer till känns stor och rymlig
- Platsen ska ha ett samband med sin omgivning
- Att platsen inte ställer krav på besluttande hos personen

- Att platsen är utesluten från störande buller och stora folkmängder
- Att platsen är intressant, och bringar fram en nyfikenhet hos personen (*Grahn & Ottosson 2010, s. 60-61*).

Enligt professor Grahn är det:

- Att det är en trygg plats där personen kan slappna av
- Att det är en plats som inte ställer några krav på personen
- Att platsen påverkar personen sinnen (*Grahn & Ottosson 2010, s. 68*).

Det går efter dessa punkter att notera att det som krävs av platsen är *kravlöshet, unikhet och trygghet*.

1.4.2 Gestaltningsaspekter

Berglund (1994) har listat ett antal aspekter utefter vilka hon har valt att analysera ett antal minneslundar. Det är aspekter som *läge, gestaltning, vegetation, skötsel, klimat, årstider, symboler, andlighet, känslor, och material och utrustning*.

Under varje rubrik har Berglund analyserat vad besökarna i minneslunden tycker är viktigt i dess gestaltning. I rapporten analyserar Berglund just minneslundar, men det är ändå applicerbart på askgravlundar då dessa är nära relaterade.

Under rubriken *läge* förklaras önskan att kunna ha utsikt över ett omgivande landskap, och gärna då också att minneslunden ska ligga på en höjd för att skapa en känsla av att vandra upp mot någonting. Närhet till vatten och utsikt mot kyrkan var önskvärt. Minneslunden ska ligga så att man som besökare ska kunna känna att man kommer bort från vardagen och har en avskärmning mot denna. Även att platsen har en avskärmning mot trafikens buller är viktigt (*Berglund 1994, s. 37-38, 45-46*).

Under rubriken *gestaltning* nämns vikten av att minneslunden ska vara avskärmd från resten av kyrkogården för att besökarna ska kunna känna att de får vara ifred och kan känna sig trygga att släppa fri sin sorg. Ostördhet, enkelhet, renhet, mjukhet och rumskänsla är begrepp vilka gestaltningen bör uppfylla (*Berglund 1994, s. 38-39, 46*).

Under rubriken *klimat – årstider* skriver Berglund ”För människor i sorg *behövs solen*” (*Berglund 1994, s. 40*). Ljuset känns lätt, medan skuggan och mörkret känns tungt (*Berglund 1994, s. 40-41, 47*).

Under rubriken *andlighet* förklarar Berglund att en av de intervjuade sa ”En andlig tyngd måste ligga över platsen” (s. 41). Med detta menas att besökarna ska känna att det är en speciell plats och inte vilken park som helst. Andligheten kan upplevas i olika ting. I vegetationen, i en gestaltning eller i kyrkogårdens åldrande. I vegetationen kan det handla om det omgivande landskapet, vissa naturtyper, och framför allt gräset i minneslunden vilken får känslan av helig mark då det är här de bortgångna ligger begravda. I gestaltningen kan en renhet och enkelhet skapa en känsla av andlighet. I studien nämns vikten av att minneslunden ska ligga så pass placerad att det krävs en promenad genom den gamla kyrkogården för att ta sig dit. Promenaden låter besökarna få lugna ner sig och känna kontakt med den avlidne. En

äldre kyrkogård och kontakt med kyrkan från minneslundan hjälper besökaren att känna andlighet (Berglund 1994, s. 41-42, 47).

Under rubriken *skötsel* förklaras vikten av en alltid välskött minneslund, och under rubriken *material och utrustning* nämns några material som bör användas i en minneslund för att få den att kännas bearbetad. Det är bland annat att vegetation ska vara det övervägande elementet i minneslundan, medan de hårdgjorda ytorna ska ta mindre plats. Berglund förespråkar enkelhet och naturlighet (Berglund 1994, s. 40, 43, 47-48).

Berglund förklarar vikten av att platsen har ett centrum, någonting att stödja blicken på:

De sörjande uttrycker ibland en vilshenhet vid besöket i minneslundan. Man känner sig lite bortkommen, är ej van att sitta stilla och bara tänka. Då kan det vara till en hjälp att ha något att koncentrera blicken på, något som kan leda tankarna i rätt riktning (Berglund 1994, s. 72).

Denna riktpunkt bör ha en central placering, och en symbolik som inte är uppenbar, utan vari besökarna kan tolka in det som passar dem. I vårt svenska klimat där vinterhalvåret täcker marken med snö, blir det viktigt att denna centralpunkt inte ligger i marknivå, utan ska även kunna synas tydligt på vintern (Berglund 1994, s. 72).

Både i trädgårdsterapin och i intervjuer med de efterlevande i Inger Berglunds bok *Kyrkogårdens meditativa rum* efterfrågas en plats som inger trygghet och att platsen känns som något utanför vardagen. Även Sörensen & Wembling (2008) poängterar vikten av att platsen inger lugn, ro och avskildhet, då sorgen är personlig och kräver ensamhet (Sörensen & Wembling 2008, s. 94). Det behöver vara en plats där den sörjande kan få vara ifred för att kunna bearbeta sorgen, och med tiden komma vidare (Sörensen & Wembling 2008, s. 6). De sörjande har en bättre möjlighet till bearbetning av sorgen om det sker i en rogivande miljö (Arvidsson 2001, s. 2).

1.4.3 Tillgänglighet

I förordet till *Tillgängliga natur- och kulturområden* står det:

Samhället och vårt gemensamma natur- och kulturarv ska vara tillgängligt för alla. Tillgänglighet handlar om att vi alla, barn, ungdomar, vuxna eller gamla, ska ges möjligheten att vara delaktiga (Mebus 2013, s. 3).

För att alla anhöriga och sörjande ska få tillgång till askgravplatsen bör den vara tillgänglighets anpassad. Det finns flera typer av funktionsnedsättningar. De som främst berör askgravlundan i Mariestad är; nedsatt rörelseförmåga, nedsatt syn och pollenallergier. Olika pollenallergiker reagerar på olika typer av pollen. De som är allergiska mot gräspollen reagerar främst på högt gräs då det är vipporna med dess blommor som avger pollen. För att underlätta för personer med gräspollenallergi krävs ett regelbundet underhåll av gräsmattan

med klippning cirka en gång i veckan. Det går även att minska ytan med gräs genom att plantera andra typer av växter så som buskar och perenner. (*Astma och allergi förbundet u.å.*).

Nedsatt rörelseförmåga innebär enligt rapporten *Tillgängliga natur- och kulturområden* att inte kunna gå kortare promenader eller springa kortare sträckor. Det involverar rullstolsburna personer, samt personer som använder rullator. För att underlätta för personer med nedsatt rörelseförmåga krävs det att vägar och stigar anpassas för att skapa ett säkert underlag för dem att ta sig fram på. Vägens underlag ska vara jämt och kompakt, och det ska finnas tillräckligt stora ytor för att en rullstol ska kunna vända, samt tillräckligt breda passager så att en rullstol ska kunna ta sig igenom. Inga branta sluttningar eller trappor bör finnas, och de trappor som ändå förekommer bör ha räcke att stötta personen med. Att skapa en plats som underlättar för personer med rörelsenedsättning gäller även huvudgången. Personerna ska inte behöva ta långa omvägar bara för att kunna ta sig fram. I rapporten står även att:

Anordningar ska utformas och placeras så att de är användbara, till exempel ska höjden på montrar och skyltar vara lämplig för dem som använder rullstol, är kortvuxna eller barn (*Mebus 2013. S. 20*).

I askgravlunden i Mariestad skulle detta kunna appliceras på höjden av smyckesplatsen. Konkreta råd till arkitekter som planerar en allmän plats där personer med rörelsehinder ska kunna ta sig fram, kan hittas i *Boverkets föreskrifter BFS 2011:5*.

- Gångytor ska vara antingen 2 meter breda om rullstolar ska kunna mötas, eller 1,80 meter breda, men då ska regelbundna vändytor finnas
- Vändytor för rullstol ska vara en cirkel med en diameter på minst 2 meter
- Gångytorna ska vara jämna, kompakta och halkfria
- Inga nivåskillnader ska förekomma i gångytan, och inga branta lutningar bör förekomma
- Passager ska ha en bredd på minst 0,90 meter

För personer med nedsatt synförmåga gäller det att anpassa platsen så att det blir en säker miljö för dem att röra sig på. Detta kan bland annat uppnås genom att göra ledstråk utmed gångarna för att underlätta för personer med teknikkäpp (*Mebus 2013. S. 21*). Olika underlag kan också fungera som ett ledstråk, då de skapar kontraster mot varandra. Ett exempel som Synskadades Riksförbund tar upp är kontrasten mellan grus och asfalt (*Synskadades Riksförbund 2012b*). Ett annat sätt för att underlätta för synskadade är att låta ytor med olika funktion ha olika färger som tydligt kontrasterar mot varandra, för att på detta sätt tydliggöra ytors funktion samt platsens orientering (*Synskadades Riksförbund 2012a*).

1.5 Avgränsningar

Arbetet avgränsas till att ge förslag på en gestaltning till den tänkta askgravlunden i Mariestad, och de önskemål och behov som finns inom Mariestads Kyrkogårdsförvaltning, samt med hänsyn till de gestaltungsaspekter som rör platsen.

Det finns önskemål om att platsen ska vara mångreligiös. De religioner som Mariestads Kyrkogårdsförvaltning främst möter, kommer att undersökas, och endast de. I Mariestad är de religioner som kyrkogårdsförvaltning möts av utöver Svenska kyrkan, även av andra kristnasamfund, av muslimer och hinduer, och av kommuninvånare utan trostillhörighet. De andra kristna församlingar Mariestads kyrkogårdsförvaltning möts av, utöver Svenska kyrkan, är katoliker, baptister, Jehovas vittnen, pingstkyrkan och missionskyrkan (*Informant 1*).

I detta examensarbete kommer begreppen *design* och *gestaltning* användas synonymt.

1.6 Metod och material

Kvantitativa metoder inriktar sig på statistik. Forskningen är mätbar. Kvalitativa metoder är motsatsen. De grundar sig inte på statistik utan är mer djupgående och undersökande. De kvalitativa metoderna kan bland annat vara komplement till de kvantitativa metoderna (*Patel & Davidson 2011, s. 13-14*). Litteraturstudierna i denna uppsats är i huvudsak en kvalitativ metod, där känsloupplevelser och tolkningar i förhållande till form, färg och symbolik, har undersökts. Genom skriftliga källor har jag undersökt uttryck som askgravlund, gravskick, symbolik och sorg. Gestaltungsaspekter som färg, form och tillgänglighet har undersökts.

En platsinventering har gjorts på den tilltänkta platsen för askgravlund. Platsinventeringen har undersökt de befintliga materialen, växtmaterialen, samt de rådande växtförhållandena på platsen.

En induktiv forskning samlar in fakta och utifrån den insamlade faktan görs en teori om resultatet. Till skillnad från en deduktiv forskning som kännetecknas av att forskaren utgår ifrån en teori och samlar sedan in material för att undersöka om teorin stämmer, informationsinsamlandet blir då relaterat till teorin i vilken forskningen hade sin utgångspunkt (*Patel & Davidson 2011, s. 23-24*). Detta arbete blir en induktiv designforskning, där frågeställningen besvaras genom en undersökande gestaltungsprocess.

1.7 Källmaterial

1.7.1 Skriftliga källor

För att få fram ett källmaterial har litteraturlistor i äldre examensarbeten jämförts. Vidare har sökning efter litteratur som rör begravningsplatser, askgravlunder, färg, form, trädgårdsterapi och tillgänglighet gjorts.

Berglund (1994) undersöker hur kyrkogårdsrum kan gestaltas för att ”stödja efterlevande i deras sorgearbete”. I Studien har landskapsarkitekten Inger Berglund intervjuat efterlevande för att undersöka deras behov och önskemål av kyrkogårdsrummet. Samt inventerat 23 minneslunder. Studien resulterade bland annat i 10 gestaltungsaspekter med tillhörande råd till arkitekter som ska gestalta kyrkogårdsrum. Studien bygger främst på känslor och upplevelser från de intervjuade, samt Berglunds råd till arkitekter. Det är även på Berglunds känslor, kunskap och de efterlevandes önskemål som platsinventeringarna bygger på. Studien har en tydlig referenslista, och intervjufrågorna författaren använt sig av finns med. Studien är

relevant för mitt examensarbete då den vänder sig med konkreta råd till en arkitekt som ska gestalta en minneslund, alternativt en askgravlund.

Begreppet *trädgårdsterapi* har undersökts då det förklarar hur naturen kan användas i läkande syfte, exempelvis för att ta sig igenom en kris eller utmattning, vilka båda kan relateras till sorg. I trädgårdsterapi kommer även konkreta råd på gestaltungsaspekter vilka kan tas hänsyn till vid gestaltandet av askgravlundens på Södra begravningsplatsen i Mariestad. I Grahn & Ottosson (2010), har främst kapitlet *Därför mår vi bra av natur och trädgård* (s.49-70) skrivet av Patrik Grahn, studerats. Grahn är professor på SLU i landskapsarkitektur och miljöpsykologi. Han är även grundaren för Alnarps välkända terapiträdgård (Grahn & Ottosson 2010, 165). Här förklarar Grahn både hur trädgårdens och naturens läkande kraft har setts på inom historien, han beskriver olika forskningar inom trädgårdsterapi, och förklarar sedan sin egen forskning inom ämnet med bland annat *Grahns behovspyramid* och *Åtta dimensioner av natur*. Boken har en utförlig litteratur- och referensförteckning som är uppdelad efter vem av bokens författare som använt sig av litteraturen, och sedan med underrubriker som *Historiska rötter* och *Modern forskning*. En annan bok om trädgårdsterapi är Westerberg (2011). Westerberg är grundaren till Sinnenas Trädgård, samt Haga Hälsosträdgård i Stockholm, vilka inriktar sig på naturens och trädgården i hälsofrämjande syfte (Westerberg 2011, s. 6). Boken beskriver Westerbergs arbete med de båda hälsofrämjande trädgårdarna, dess gestaltningar, tankarna bakom dem, samt arbetet med trädgårdsterapi. Boken refererar till tidigare forskning, och då bland annat till Patrik Grahns del av *Trädgårdsterapi: Alnarpsmetoden: att ta hjälp av naturen vid stress och utmattning*. Boken blandar författarens erfarenheter med forskning. Kapitel fyra *Natur och trädgårds för alla*, är det som främst har studerats.

Hur färger upplevs har undersökts, för att kunna appliceras på gestaltningen av askgravlundens. Den boken som främst har använts är Ryberg (1999). Boken innehåller historiken av färgterapi, forskning som gjorts inom ämnet, samt har en utförlig litteraturlista. Boken förklarar hur vi människor använder färger i vardagslivet för att signalera olika ting, och visar genom det hur färger kan upplevas positiva eller negativa beroende på om vi förknippar dem med klarsignaler eller varningssignaler. Ryberg förklarar i kapitlet *Färgernas hemliga liv* ”Kom nu ihåg att färg i första hand påverkar våra känslor och instinkter”. Författaren listar sedan ett antal färger. Texten är skriven på ett onödigt förenklat sätt genom att transformera färguttrycken till figurer i en *färgfamilj*, för att illustrera vilka känslouttryck och symbolik färgerna förknippas med. På grund av textens utformning valde jag att stämma av färgernas betydelse i andra böcker, främst Vembye (2007) som används som en övergripande kurslitteratur för floriststudenter. Endast färgbetydelse som gick att hitta i de båda verken har använts.

För att få en förståelse för kyrkogårdens historia har texter om dess historik studerats. Bland annat Bengtsson & Bucht (1992). Här i finns kapitlet *Från beteshage till trädgård – kyrkogårdens historia* skriven av Kjell Lundquist. Kapitlet tar ingående upp kyrkogårdens utveckling genom historien, och även hur olika tidsepoker sett på kyrkogården och hur det påverkat denna. Lundquist var verksam på SLU som landskapsarkitekt, lärare, agronomie

doktor och docent (*Gustavsson & Jacobsson 2011*). Texten är faktamässigt och konkret skriven. Kort och koncist förklaras det relevanta inom kyrkogårdens historia. Faktan går även att stämna av med Molander och Holmström (2005). Bevarandeplanen från Västergötlands museum beskriver kyrkogårdens utveckling i kapitel som *Kyrkogården – en historik* följt av *Kyrkogården idag*. Den fortsätter sedan med en kort historik om Mariestads historia. Alla kyrkogårdar i Mariestad är indelade i egna kapitel med sin *Historik*, *Begravningsplatsen idag*, *Sammanfattande kulturhistorisk karakterisering* och en *Gravkarta*. Härifrån har jag hämtat både kyrkogårdarnas historik, och även specifikt om Södra begravningsplatsen. Historien om Södra begravningsplatsen går även att stämna av med häftet Johansson (2008), vilket inleds med en kort historik om Södra begravningsplatsen, följt av personhistorik om personerna begravda här.

Då askgravlunden på Södra begravningsplatsen ska vara en plats där alla, oavsett trostillhörighet, ska kunna gravsättas, har det varit av stor vikt att undersöka symbolernas betydelse. Till detta har främst fyra böcker använts: Martling (2005), Berglund (1994), Sörensen & Wembling (2008), och Molander & Holmström (2005). Under studierna av denna litteratur har jag betraktat att symbolernas betydelse ändras med tiden. I många fall är betydelsen inte lika uppenbar och innehåller inte samma betydelse för oss nu, som den förr har gjort. Det finns dock ett intresse av att undersöka symbolernas betydelse, då det finns de som kan läsa in dem.

Jag har även studerat två religionsböcker för att få förståelse för olika religioners syn på gravsättning, samt olika religionssymboler. Dessa böcker är Alm (1999) och, Erman & Norgren (2000).

Mebus (2013) ger konkreta råd på hur naturmiljöer kan tillgänglighetsanpassas. Rapporten har använts för att undersöka hur tillgänglighet kan tas tillvara i gestaltningen av askgravlunden. Om askgravlunden ska fungera som en plats där de efterlevande kan möta sin saknade, måste den vara tillgänglig för alla besökare, oavsett funktionsnedsättning. Utefter denna skrift har jag sedan valt att fördjupa mig i de funktionsnedsättningar som jag, efter övervägande, ansett relevanta för gestaltningen, nämligen nedsatt rörelseförmåga, nedsatt syn, samt pollenallergier. Dessa har jag sedan fördjupat mig i bland annat genom att läsa in mig på ämnet i respektive funktionsnedsättnings riksförbund.

Växtvalen har hämtats ur Ilminge (2002), Flinck (1996) och Oskarsson (2008). Ilminge (2002) inriktar sig på trädgårdar mellan tidsperioderna 1850 och 1940. Boken tar upp både växtmaterial och planteringsplaner från denna tidsperiod. Från Flinck (1996) användes den växtlista som presenterar de nyttoväxter som användes i 1800-talets nyttoträdgårdar på prästgårdar. Oskarsson (2008) är en bok utgiven av POM – programmet för biologiskt mångfald. Boken är resultatet från POM's perennuupprop som startade 2003, då POM inventerade prydnadsperenner som odlades i Sverige före år 1940 (*Oskarsson 2008, s. 5*).

1.7.2 Muntliga källor

Den huvudsakliga muntliga källan har varit Kerstin Lindberg, Kyrkogårdschef på Mariestads kyrkogårdsförvaltning. Ett första studiebesök hos kyrkogårdsförvaltningen gjordes 2014-01-17. Sedan har kontinuerlig korrespondens hållits under hela skrivandet av examensarbetet.

Då Equmeniakyrkans syn på begravningar och gravsättning inte gick att finna i de skriftliga källorna hölls en kortare telefonintervju med Olle Alkholm, biträdande kyrkoledare inom Equmeniakyrkan.

För att få tips och råd om material till gestningsförslaget hölls en kortare telefonintervju med Anders Löven från Svetsbolaget i Mariestad.

1.8 Religioner och dess traditioner

Askgravlunden på Södra begravningsplatsen ska vara en mångreligiös plats. Oberoende om personer tillhör något trossamfund, eller inte, ska de kunna begravas här. Detta ställer krav på gestaltningen då inga symboler som starkt förknippas med någon religion bör förekomma. Alla besökare ska kunna känna sig välkomna.

Inom islam förekommer ingen kremering av kroppar, då detta förbjuds enligt religionen. Kroppen efter en avliden läggs i graven med armarna i kors och så att ansiktet ligger vänt mot muslimernas heliga stad Mecka. Enligt den islamska seden begravs kroppar insvepta i bomullstyg utan kista. I Sverige begravs dock muslimer i kista då arbetsmiljölagen föreskriver detta (*Erman & Norgren 2000, s. 103-104*). Muslimer tror att förberedelsen för livet efter uppståndelsen sker genom detta jordiska liv (*Erman & Norgren 2000, s. 98*).

Den vanliga begravningsleden inom hinduismen är att sprida askan i floder eller rinnande vatten, helst i floden Ganges i Indien. Möjligtvis sprids en del av askan i ett vattendrag vid en ceremoni, och en del av askan sparas för att senare kunna spridas i Ganges (*Erman & Norgren 2000, s. 111*). Hinduerna tror på återfödelse. Att *atman*, den delen av varelsen – människan eller djuret - som inte är kroppslig, lever vidare efter kroppens död, och sedan återföds i en ny kropp. Alla varelser är enligt hinduerna indelade i en slags stegen, och var på stegen *atman* de återföds beror på de gärningar *atman* gjorde i sin förra kropp. Detta kallas för *karma* – onda gärningar straffas och goda belönas. Att återfödas i detta kretslopp – *samara*- ses dock inte som något positivt, snarare tvärtom.. Genom goda gärningar eller kunskap kan *atman* till slut befria sig från kretsloppet och återförenas med *brahman*, det andliga ursprunget (*Alm 1999, s. 30-31*).

Enligt katolsk tro ska kroppen efter den döde helst jordfästas, men numera kan även en person välja att kremeras (*Erman & Norgren 2000, s. 44*). Enligt Erman och Norgren (2000), vill katoliker i Sverige begravas på en katolsk begravningsplats (*Erman & Norgren 2000, s. 47*).

Den Svenska Baptistkyrkan samt den Svenska Missionskyrkan har sedan 2012 gått ihop med Metodistkyrkan i Sverige och bildat den gemensamma Equmeniakyrkan (*Equmeniakyrkan*

u.å.). Ekumeniakyrkan har samma syn på begravningar, gravsättningar och kyrkogårdssymbolik som Svenska Kyrkan har (*informant 2*). Jehovas vittnen har inga specifika gravsättningsceremonier utöver de som förekommer på orten (*Erman & Norgren 2000, s. 131,*). Även inom pingstkyrkan sker gravsättning och begravningsceremonier likt den protestantiska kyrkan. Begravningsceremonierna inriktar sig på ljus och värme som symboler för hoppet och uppståndelsen (*Pingst u.å.*).

2. Undersökning

I kapitlet *Undersökning* presenteras hur arbetets genomförande har gått till, och hur metoderna platsinventering och litteraturstudier har tillämpats i anslutning till gestaltungsprocessen.

2.1 Genomförande

Jag hade ett möte den 2014-01-17 med Kerstin Lindberg, kyrkogårdschef på Mariestads kyrkogårdsförvaltning. Kerstin förklarade de önskemål som kyrkogårdsförvaltningen har om platsen och vilka förutsättningar platsen har. Mötet följdes även upp samma dag med ett gemensamt platsbesök på Södra begravningsplatsen. Ytterligare platsbesök utfördes självständigt vid ett flertal tillfällen. Jag har vidare hållit kontinuerlig kontakt med Kerstin Lindberg via mail, under hela skrivandet av examensarbetet för att ställa frågor och ventilera mina tankar.

Jag har gjort en platsinventering över den tilltänkta platsen på Södra begravningsplatsen. Här undersöktes platsens förutsättningar så som befintligt växtmaterial, omkringliggande bebyggelse och vägar, insynsskydd, begravningsplatsens utformning, samt i vilken mån den omkringgående trafiken hörs.

Litteraturstudierna som jag har gjort undersökte begrepp som *gravskick*, *trädgårdsterapi*, *tillgänglighet*, *religion*, *färg*, *form*, *rumsbildning* och *symbolik*.

Resultatet presenteras i två delar. Under 2.3 *Resultat – platsanalys* besvaras frågan ” Vilka platsbundna gestaltungsaspekter, så som ståndort, tillgänglighet och relation till omgivningen måste tas i beaktning vid gestaltningen av askgravlunden i Mariestad? ” Under 2.4 *Resultat – Gestaltungsaspekter* besvaras frågan ” Vilka gestaltungsaspekter, som färg, form och symbolik, kan tas tillvara vid en gestaltning av en askgravlund för att, om möjligt, underlätta de efterlevandes sorgebearbetning?”, vilket sedan leder vidare till ” Hur ska askgravlunden på Södra begravningsplatsen i Mariestad gestaltas?”. Även gestaltungsaspekter som sedan ej är med i det slutgiltiga gestaltungsförslaget har undersökts, då just frånvaron av dessa kan ha betydelse för hur gestaltningen utformas. Till exempel för att välja bort färger, former eller symboler vilka inte svarar på min målsättning måste jag ha förståelse för hur dessa upplevs för att veta att de ska uteslutas.

Med utgångspunkt i de litteraturstudier jag gjort, samt platsinventeringen över Södra begravningsplatsen har jag valt ut de element som bäst passar gestaltningen av askgravlunden i Mariestad. Mina tankar bakom gestaltungsvalen presenteras även dessa i 2.4 *Resultat – Gestaltungsaspekter*.

2.2 Resultat- platsanalys

2.2.1 Platsrelaterade aspekter

Begravningsplatsen har tre ingångar. En i norr, en i väster och en i öster. Alla tre ingångarna har dubbla svarta järngrindar (Molander & Holmström 2005, s. 56). Innanför den västra entrén finns en oval gräsmatta, från ingången leder en rak siktlinje, kantad med alléträd, fram till den anvisade platsen för askgravlunden, yta Y och Å, se figur 3.

Figur 3. Kyrkogårdskarta över Södra begravningsplatsen. De valda ytorna för askgravlunden, Y och Å, är här rödmarkerade. Mindre ändringar får även ske på ytan öst om yta Y och Å, där de i nuläget endast står björkar.

Den tilltänkta platsen för askgravlunden har en oregelbunden form till skillnad från de övriga kvartererna som följer ett regelbundet rutnätsmönster. Under 1950- och 60-talen började kyrkogårdarnas gräsmattor maskinklippas. Detta medförde att många av de äldre gångsystemen lades igen för att förenkla skötseln av begravningsplatserna (Molander & Holmström 2005, s. 18). Södra begravningsplatsen har dock hela sitt befintliga gångsystem kvar (Molander & Holmström 2005, s. 57).

Hela begravningsplatsen omges av en mur som huvudsakligen är lagd med granitstenar. Innanför muren finns en gräsbevuxen vall upplagd. Vallen gör att det inifrån och ut är bra insyn, vilket gör att besökare kan känna sig iakttagna. Vid platsen bör askgravlunden döljas dock spirehäckar insynen utifrån, även om man som besökare inne på kyrkogården kanske inte upplever detta, *se figur 4-5*.

Figur 4. Södra begravningsplatsen omges av en stenmur som främst består av granit. Foto: Felicia Hoffmann

Figur 5. In mot begravningsplatsen består muren av en vall. Foto: Felicia Hoffmann.

Gravvårdarnas stensättning och gravstenar i den norra delen består i huvudsak av granit och kalksten. I den delen av kyrkogården är inramningar med sten runt gravvårdarna vanligt, men även järnstaket förekommer. Vanligt är även gravvårdar med grusbädd (*Molander & Holmström 2005, s. 61*). De stenmaterial som förekommer på begravningsplatsens nya del är bland annat ljus granit (*Molander & Holmström 2005, s. 64*).

Begravningsplatsens kapell, vilken uppfördes under 1800-talets slut och sedan utvidgades 1928, har en vitputsad fasad och ett svart sadeltak. Kapellens entré i öster består av portarna av ek. Två vita förrådsbyggnader, uppförda 1962, står invid den tomma ytan vilken är vald för askgravlunden. Dessa byggnader är sammanlänkade med ett plank (*Molander & Holmström 2005, s. 57-58*).

2.2.2 Ståndortsfaktorer

Enligt en jordartskarta från Sveriges Geologiska Undersökning har den tilltänkta platsen för askgravlunden jordarten morän (*Sveriges Geologiska Undersökning u.å.a*). Morän, som är den vanligaste jordarten i Sverige, uppkom av det lösa material som inlandsisen förde med sig i sina rörelser. Detta gör att kornstorleken på materialet i morän är väldigt varierande och kan innehålla allt från små lerkorn till större block (*Sveriges Geologiska Undersökning u.å.b*).

Grundvattennivån på Södra begravningsplatsen kan periodvis vara hög, detta gör att växter som kräver väl-dränerade lägen ej skulle trivas på platsen (*informant nr 1*).

Enligt den svenska växtzonskartan ligger Mariestad i zon II (*Svenska Trädgård Riksförbundet u.å.*). Detta är viktigt att veta vid växtvalen till platsen, då alla växter har olika känslighetsgrad och vissa växter kanske inte klarar sig i denna zon.

Vad som även påverkar klimatet på platsen är att stenvuren som finns runt hela begravningsplatsen alstrar värme vilket gynnar klimatet innanför stenvuren. De uppvärmda stenarna i muren gynnar bland annat växternas vårblomning (*Höök Patriksson 1998, s. 202-203*). En annan faktor som skulle kunna ha betydelse, men i det här fallet är det inte belagt i fall det gäller lokala förhållanden i Mariestad, är det faktum att städer till stor del består av asfalt och betong samt har en stor energiförbrukning. Detta fenomen kallas för *värmeöeffekt* (*Limén 2011, sid 81*).

2.2.3 Växtmaterial

En friväxande häck av bukettspirea, *Spiraea x vanhouttei*, växer på murens insida åt öster och söder. Trädkransen består mestadels av äldre lönnar, *Acer sp.*, förutom i öster där det växer björk, *Betula pendula*. Inne på begravningsplatsen är lindalléer, *Tilia sp.* anlagda. Lind är även planterat i hörnen på varje kvartersindelning. I närliggande kvarter, väster om den tilltänkta platsen för askgravlunden, växer formklippta tujahäckar, *Thuja occidentalis* (*Molander & Holmström 2005, s. 56*). Idegranshäckar, *Taxus baccata*, växer både utmed gångstråken och vid enskilda gravar samt vid kapellet. Runt miljöstationen i öster växer en formklippt rosenribs, *Ribes sanguineum*, se figur 6-7, och på en gravvård växer även ett frodigt klättervildvin, *Parthenocissus quinquefolia*.

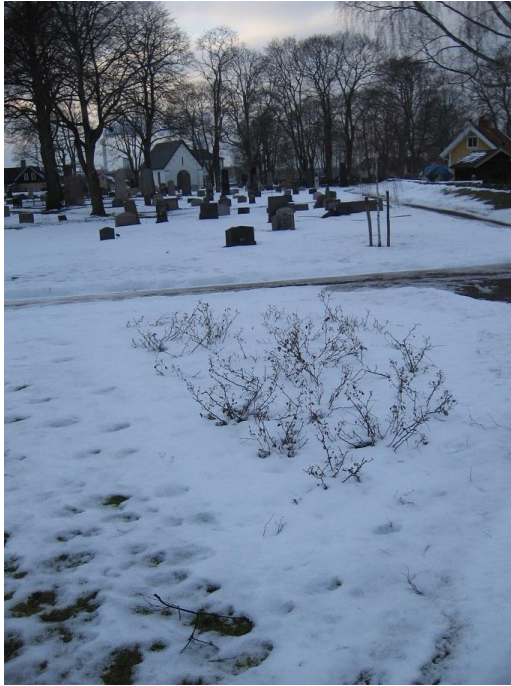

Figur 6. I de närliggande kvarteren i väster från den valda platsen för askgravlunden, finns en formklippt tujahäck. Foto: Felicia Hoffmann

Figur 7. Runt miljöstationen i öster finns en formklippt rosenribshäck. Foto: Felicia Hoffmann.

På kvarteren Y och Å, som är den tilltänkta platsen för askgravlunden, växer i nuläget ett lågt rosparti 'Heidetraum', en gulbladig smällspirea, *Physocarpus opulifolius "Darts Gold"*, och under denna ett parti av skugggröna, *Pachysandra terminalis*, se figur 8-9 (*Informant nr 1*). Tre stora gamla lindar finns på platsen för askgravlunden, och strax intill finns den tidigare nämnda trädkransen av björk, *Betula pendula*.

Figur 8. Det befintliga växtmaterialet på den tilltänkta platsen för askgravlunden är ett lågt rosparti av sorten '*Heidtraum*'. Foto: Felicia Hoffmann

Figur 9. På den tilltänkta platsen för askgravlunden står en gulbladig smällspirea, *Physocarpus opulifolius* "*Darts Gold*", och under denna ett parti av skugggröna, *Pachysandra terminalis*. Foto: Felicia Hoffmann

För tolv till tretton år sedan planterades nytt växtmaterial in på platsen. Det gäller bland annat det låga rospartiet '*Heidtraum*', den gulbladiga smällspirean, *Physocarpus opulifolius* "*Darts Gold*", och skugggrönan, *Pachysandra terminalis*. Växtvalet gjordes då efter sorter som var gamla, som skulle kunna ha planterats där på tidigt 1900-tal för att på så sätt stämma överrens med resten av anläggningen (*Informant nr 1*).

2.3 Resultat - Gestaltning

De begrepp som kommit fram i litteraturstudierna är *trygghet*, *lugn*, *ro* och *avskildhet*. Det är dessa begrepp som gestaltningprocessen kommer att fokusera på, för att på så sätt kunna bli en askgravlund som om möjligt underlättar för de efterlevandes sorgearbete.

2.3.1 Symbolik

Då askgravlundan i Mariestad, liksom alla askgravlundar, ska vara en gravsättningsplats där alla oavsett religion och trostillhörighet ska vara välkomna. Detta ställer krav på symbolspråket på platsen, då symboliken inte tydligt får framhäva någon specifik religion. Platsen kan ändå innehålla symboler för besökarnas egen tolkning (*Sörensen & Wembling 2008, s. 43*).

Symboler som inte hör religion till kan bland annat hittas i vegetationen. Tidigare ansågs det att barrträden symboliserade det eviga livet, då de aldrig faller sina barr utan är städsegröna. Nu finns det istället en symbolik i att växtmaterialet har tydliga årsskiftningar, då detta kan tolkas som att livet går vidare (*Arvidsson 2001, s. 4*). *Sörensen & Wembling (2008)* presenterar tanken om att träden på kyrkogårdarna kan ge symboliken åt ett fortsatt liv då ”den begravde ger näring åt det uppåtväxande trädet och på så sätt bidrar till liv” (*Sörensen & Wembling 2008, s. 69*). Vattnet symboliserar även det livet och återfödelsen (*Arvidsson 2001, s. 4*). Vatten har symboliken av att komma från livets källa, vilket gör att det ger liv och hopp. Att det sköljer bort det gamla livet (*Sörensen & Wembling 2008, s. 11*). Inom hinduismen anses vattnet vara renande (*Alm 1999, s. 25*), och hinduer låter askan av sina döda spridas i vattendrag (*Erman & Norgren 2000, s. 111*).

Ljusen de anhöriga tänder på gravarna är en symbol för hopp och liv. Seden är relativt ny i Sverige. Det blev populär först på 1950-talet, och är från början en katolsk sed (*Sörensen & Wembling 2008, s. 79*). Traditionen att lägga blommor på gravarna ses inom kristendomen som en symbol för den eviga våren, vilket tolkas som ett hoppets symbol (*Molander & Holmström, 2005 s. 41*). Att lägga blommor på gravarna är även en hedrande uppvaktning till den bortgångne (*Berglund 1994, s. 33*).

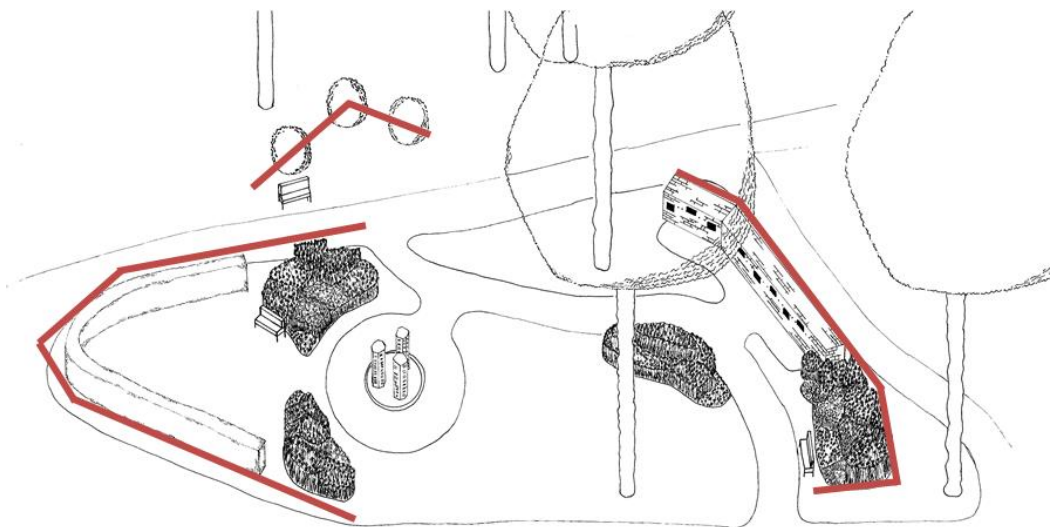
2.3.2 Materialval

Berglunds (1994) rekommenderar ett enkelt formspråk vilket även Mariestads Kyrkogårdsförvaltning efterfrågar. För många olika material och växtslag kan få platsen att kännas överarbetad och ”prålig”. Enkelhet förespråkas, liksom att gestaltningens linjer och växtmaterial upplevs ha en mjukhet i sig (*Berglund 1994, s. 38-46*). Detta appliceras i valet av gestaltningens former och materialval. Stora ytor som upprepas, med återkommande material, samt mjuka runda linjer och former.

Det är önskvärt att platsen har en avskärmning mot den övriga kyrkogården för att på så sätt ge besökarna en chans att få vara ifred när de sörjer (*Berglund 1994, s. 38*), se figur 10. I *Grahns Åtta dimensioner av natur* beskrivs en skyddande plats som en plats vari besökarna kan slappna av. Skydd ger en känsla av trygghet, och det kan bli en tillflyktsort för besökarna,

se figur 2 (Grahm & Ottosson 2010, s. 65). Därför består de tänkta häckarna av avenbok, och dessa får bli ett skydd. Växtmaterialet har en täckande effekt under vinterhalvåret då dess löv inte faller förrän de nya knopparna kommer om våren. Häckarna klipps på en höjd av 1,40 m, för att på så sätt fungera som en avskärmning, men utan att kännas som en instängande barriär. Häckarna skyddar även mot vinden då Berglund (1994) förklarar att

Utsatthet för vindar är en negativ egenskap. Några av de efterlevande uttrycker en oro för att askan skall blåsa bort liksom att ljusen ska blåsa ut (Berglund 1994, s. 25).

Figur 10. De rödmarkerade linjerna förklarar här de avskärmade elementen som skyddar platsen mot insyn.
Figur: Felicia Hoffmann

För att hålla en enkelhet i materialen består de nya gångstigarna av samma stenmjöl som begravningsplatsens tidigare gångsystem redan gör. Hårt packat stenmjöl är ett underlag uppå vilket framkomligheten för rullstolar är bra. Gångarna hålls på en bredd av 2 meter för att underlätta för rullstolarnas framkomlighet (BFS 2011:5, s. 3).

Olika material kan beteckna ytors olika användningsområde, vilket underlättar för personer med synskador. För att förtydliga att cirkeln runt pelarna betecknar platsens centrum används här en annan nyans på stenmjölet. Cirkeln runt själva pelarna får en kant av smågatsten av granit. Granitsten återkommer i begravningsplatsens mur. Innanför cirkeln placeras ett ljusare grått stenmjöl för att förtydliga området. Det ljusare stenmjölet ger även platsen ett ljus, samt hänger samman med det valda vita växtmaterialet. Allt för att skapa en helhet och enkelhet i utformningen. Få färger, få material och stora ytor.

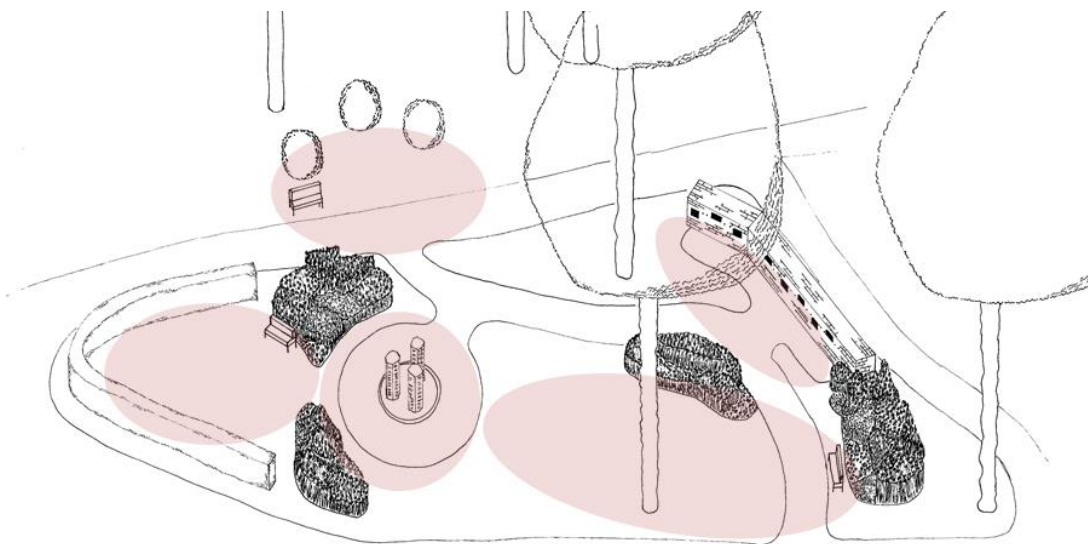
De utplacerade bänkarna består av grovt arbetad ek för att ge känslan av gamla träd som på ett naturligt sätt kunnat stå där. Ek återkommer i kapellets portar. Berglund (1994) förklarar vikten av att bänkarna känns naturliga, som en del av själva naturen som att de är ”vuxna ur marken” (Berglund 1994, s. 23).

2.3.3 Form och rumsbildning

Former upplevs som positiva och trygga och kan hjälpa att bidra till en plats som upplevs tilltalande för besökarna.

Att använda cirkeln som grundformen i en gestaltning ger enligt Berglund (1994) en stark upplevelse, och i en kyrkogårdsmiljö kan den ge en motsats till kyrkogårdens övriga fyrkantiga former (Berglund 1994, s. 33). Då cirkeln, liksom fyrkanten, är en av de enklaste geometriska formerna är den enkel för oss människor att uppfatta i en gestaltning. Med sin enkelhet skapar den även en tydlig rumslig karaktär som är lätt att registrera. Vi människor upplever cirkeln som lugnande när den används i en trädgårdsgestaltning, då den med sin enkla karaktär blir som en motsats till det vilda i naturen. Den är ett element vi är vana att se både i kultiverade trädgårdar och i naturen. (Dee 2012, s. 25). Cirkeln, eller ringen, symboliserar inom kristendomen oändligheten och fulländningen (Molander & Holmström 2005, s. 41). Även allmänt är cirkeln en symbol för "helheten, det oändliga" och ses som den mest naturliga formen (Cooper 1983 se Berglund 1994, s. 33). Triangeln som symbol står för ting med siffran tre. Så som "Himmel, jord, människa", "Far, mor, barn" eller "kropp, själ, ande" (Cooper 1983 se Berglund 1994, s. 36).

Som rumsbildande aspekt säger miljöpsykologerna Kaplans forskning att platsen ska kännas stor och rymlig, men ändå ha samband med sin omgivning (Grahn & Ottosson 2010, s. 61). Berglund (1994) förklarar att hon genom sina intervjustudier fått resultatet att de flesta upplever det positivt om platsen omges av buskage och andra fysiska gränser som skapar ett rum (Berglund 1994, s. 32), se figur 11.

Figur 11. De rödmarkerade ringarna förklarar här de rumsbildningar som gestaltningen ger platsen.
Figur: Felicia Hoffmann

2.3.4 Färgval

Färgvalen till gestaltningen har gjorts med hänsyn till Berglunds (1994) tankar om att enkelhet och renhet ska få råda på platsen, och även Mariestads Kyrkogårdsförvaltnings önskan om en gestaltning med enkelt formspråk och stora drag. Med detta i åtanke har endast tre färger på växtmaterialet valts till gestaltningen. Grönt, vitt och gult, *se figur 12*. Dessa har valts efter att färgernas symbolik och påverkan har undersökts. Färgkombinationen syftar till livskraft då platsen inte får kännas tung och dystert, för då blir sorgen tyngre att bära.

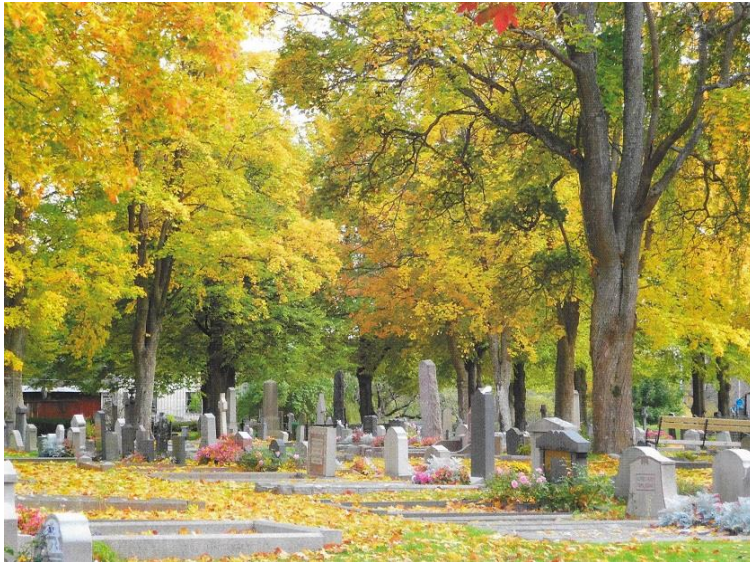

Figur 12. Det valda färgtemat på växtmaterialet är grönt, vitt och gult. Det illustreras här genom en färglagd illustration över den tänkta gestaltningen till askgravlunden. Figur: Felicia Hoffmann

Motiveringen bakom färgvalen är denna. Grönt är en färg vilken vi i vardagen förknippar med signaler av *klart* eller *räddning* och *första hjälpen* (Ryberg 1999, s. 43). Grönt förknippas med våren och förnyelse, och anses vara lugnande och rogivande (Vembye 2007, s. 110). Enligt Ryberg (1999) är grönt en färg som ger ögonen avslappning och ökar koncentrationen, och lämpar sig därför för att skapa målmedvetenhet och ett balanserat sinne (Ryberg 1999, s. 72).

Vitt är återkommande i miljön kring platsen för askgravlunden. De närliggande husen utanför begravningsplatsens murar har många en vit färg. Även kapellet inne på kyrkogården är vitt. Vitt finns i de närliggande björkarna. Förr var det vitt som var begravningsfärgen, och de som istället bar svart på begravingar ansågs ”missunna de döda deras seger och sällhet” (Martling 2005, s. 84-85), och är det en passande färg för en begravningsplats. Vitt förknippas även med segerns, ljusets, renhetens och oskuldens färg (Vembye 2007, s. 114).

I omgivningen finns färgen gul redan i lönnarnas och lindarnas höstfärger, se figur 13. Gult anses vara uppiggande och associeras med solen (Vembye 2007, s. 109). Berglund (1994) påstår att solen är viktig för människor i sorg, då platser utan sol upplevs dystra och mörka (Berglund 1994, s. 40). Med detta i åtanke är gul en passande färg för askgravlunden, vars syfte är att hjälpa de efterlevandes sorgearbete.

Figur 13. Lindarna och lönnarna på Södra begravningsplatsen har en gul höstfärg. Foto: Kerstin Lindberg.

De planerade pelarna blir bruna då det är en naturlig färg som upplevs betryggande och värmande (Vembye 2007, s. 114). De bruna pelarna syftar även till trädets stamm, då Sörensen & Wembling (2008) skriver att ”den begravde ger näring åt det uppåtväxande trädet och på så sätt bidrar till liv” (Sörensen & Wembling 2008, s. 69), och det här är platsen varupå deras namnplattor sitter och *lever vidare*.

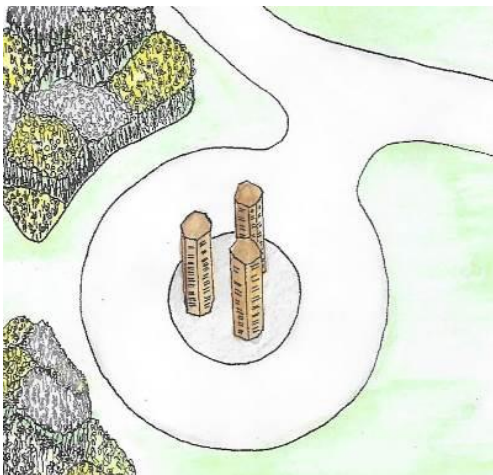
Färger som medvetet uteslutits ur gestaltungsförslaget är bland annat rött, som förknippas med blod och ger därigenom signalen av fara (Ryberg 1999, s. 66) och svart, som inom kristendomen symboliserar död och sorg (Martling 2005, s. 86). Även annars förknippas svart främst med döden och mörker, med tomhet, förtvivlan och sorg. Den anses ge ångest och inåtvändhet (Vembye 2007, s. 113).

2.3.5 Plats för namnplattor

Berglund (1994) förklarar vikten av ett centralt blickfång, någonting som besökarna kan fokusera sina tankar på. Här får blickfånget vara den installation uppå vilken namnbrickorna av de gravsatta kan sättas. Anordningen består av tre pelare, vilka kan ha symboliken av de treenigheter som nämns i Berglunds bok, i vilken hon refererar till J. C Cooper:

Triangeln symboliserar universums trefaldiga natur. Himmel, jord, människa. Far, mor, barn. Människan som kropp, själ och ande (*Cooper 1983 se Berglund 1994, s. 36*).

Dessa pelaranordningar består av brun pulverlackerad aluminiumplåt, i vilka det ska placeras värmeslingor, för att kunna värmas upp under vintertid. Aluminiumplåten leder värme bra, och den bruna pulverlackeringen får dem att påminna om brons. Dock ä brons i sig för stöldbegärligt för att det ska vara ett bra material för platsen (*informant nr 3*). Att placera värmeslingor i pelarna ger ett varmt och levande intryck. Utanför Dramaten i Stockholm står en bronsstaty av skådespelerskan Margaretha Krook. Med värmeslingor håller statyn en temperatur av 37°C även under vintern. Tanken med värmeslingorna i statyn var att värmen som Krook spred i livet skulle få leva kvar (*Redvall 2005*). Det var ifrån denna jag hämtade min inspiration. De uppvärmda pelarna syftar till den mänskliga värme som de saknade lämnat efter sig. De tre pelarna är åttakantiga, för att på så sätt upplevas runda, men ändå vara möjliga att fästa namnplattor på. De är 1,70 meter höga, och på toppen av dem finns en lätt lutning för avrinning av nederbörd. Dessa pelare i centrum omges av en cirkelform då just cirkeln upplevs som en positiv motsats till det fyrkantiga formspråk som annars finns på begravningsplatsen (*Berglund 1994, s. 33*). *Se figur 14.*

Figur 14. 1,70 meter höga pelare i aluminiumplåt blir den anordningen varuppå namnplattorna efter de gravsatta sätts upp. Dessa värms upp av värmeslingor. Runt dessa placeras en rund cirkel av stenmjöl. Figur: Felicia Hoffmann

2.3.6 Smyckesplats

Berglund (1994) rekommenderar att smyckesplatserna inte får upplevas för dominerade utan ska helst vara en sidoanläggning. Här blir det ett element i en inplanerad mur. Muren fungerar även som en avskärmning mot bostadshusen i söder. De får en höjd på 1,40 meter, vilket blir en avskärmning utan att bli instängade. Höjden på muren ger dessutom besökarna en möjlighet att ställa ljusen ovanpå muren. I muren kommer stenens symbolik in. Stenen som symbol för odödligheten och det oföränderliga (*Cooper 1983 se Berglund 1994, s. 34*). Muren består av kalksten för att överensstämna med gravvårdarna i den norra delen av begravningsplatsen. Dock med en grå nyans för att inte skära sig mot det valda färgtemat. I

muren sätts nischer in med plats för ljus- och blomsterdekorationer, vilket gör det möjligt för besökare att placera ljus och blommor från båda hållen in i muren, samt ställa ljus på murens ovansida. Murens sida som vetter mot gången kommer att lysas upp av solljuset, med solens värmande effekt i åtanke. Ljuset blir en viktig motvikt mot sorgens mörker. Invid murens västra del placeras ett mindre vattnelement, först med åtanke att Mariestads Kyrkogårdsförvaltning efterfrågade ett vattnelement på platsen. Därefter att Berglund (1994) rekommenderar vattnelement i minneslundar, med referens till ett citat från J.C. Cooper ”Vattnet sköljer bort det gamla livet och helgar det nya” (Cooper 1983 se Berglund 1994, s. 36). I vattnelementet placeras naturstenar av samma material som muren för helhetens skull. Över dessa ska vattnet få hållas rörligt och springa fram. Vattnets porlande blir en ljudkälla som ger ett annat ljud än det tydliga trafikbullret som hörs på hela Södra begravningsplatsen. Grahn's *Åtta dimensioner av natur* beskriver att ljudet av naturelement, så som vatten, bidrar till att platsen upplevs som rofylld, se figur 2 (Grahn & Ottosson 2010, s. 65). Det porlande ljudet av vatten kan i form av ett av naturens ljud kan även ge platsen en form av andlighet, vilket kan hjälpa besökarna att komma in i en meditativ stämning vilket efterfrågas (Berglund 1994, s. 26). Berglund påpekar betydelsen av att minneslundan, eller i det här fallet askgravlundan, är en plats som känns som något annat än vardagen, och att det då ”måste vara möjligt att eliminera störningar från trafik, bebyggelse och annat” (Berglund 1994, s. 20).

2.3.7 Växtval

Gestaltningens växtval har gjorts med hänsyn till rapporten *Bevarandeplan för Mariestads kyrkogårdar. Domkyrkans kyrkogård Södra begravningsplatsen Leksbergs kyrkogård samt Torsö och Fågelö kyrkogårdar* var i det står:

Eventuella kompletterande anläggningar skall utformas med en karaktär och struktur som knyter an till kyrkogårdens befintliga (Molander & Holmström 2005, s. 65).

Samt till det faktum att tidigare kompletterat växtmaterial har gjorts efter sorter som skulle kunnat planterats under tiden för uppförandet av kyrkogården. Växtmaterialet i detta gestaltungsförslag består med andra ord endast av sorter vilka skulle kunnat förekomma under 1800-talets slut och 1900-talets början. Med utgångspunkt från de här listorna har sedan växtmaterial som är anpassat för ståndorten valts.

På grund av sin givna symbolik som Sörensen & Wembling (2008) presenterar om att träden på kyrkogårdarna kan ge symboliken åt ett fortsatt liv då ”den begravde ger näring åt det uppåtväxande trädet och på så sätt bidrar till liv” (Sörensen & Wembling 2008, s. 69). Samt det höga estetiska värde som de stora träden ger, ska de stå kvar på platsen som ett inslag i gestaltningen.

Formklippta häckar av avenbok, *Carpinus betulus*, planteras på platsens norra del. Avenbok är ett växtmaterial som tappar sina blad först när vårens nya knoppar kommer. Detta gör att platsen behåller sin rumsbildning även under vintertid.

De valda perennerna är utdrag från böckerna *Bevara och sköta en gamal trädgård* av Christina Ilminge (2002), *Tusen år i trädgården : från Sörmländska herrgårdar och bakgårdar* av Maria Flinck (1996) och *Att inventera perenner – en handledning* av Linnea Oskarsson (2008), i vilka det finns växtlistor med äldre perenner.

<i>Achillea ptarmica</i> var. <i>Multiplex</i>	vitpytta
<i>Anemone nemorosa</i>	vitsippa
<i>Anemone ranunculoides</i>	gulsippa
<i>Aquilegia chrysantha</i>	guldakleja
<i>Aruncus dioicus</i>	plymspirea
<i>Coreopsis verticillata</i>	höstöga
<i>Delphinium belladonna</i> 'Moerheimii'	praktriddarsporre
<i>Funkia undulata</i>	brokfunkia
<i>Helenium autumnale</i>	solbrud
<i>Iris orientalis</i>	gullbandsiris
<i>Iris sibirica</i> 'Alba'	strandiris
<i>Leucanthemum vulgare</i>	prästkraige
<i>Pseudofumaria lutea</i>	gul nunneört
<i>Trollius europaeus</i>	smörboll

Vårlökarna som valts, för att ge platsen ett vackert vårflor med associationer till livet efter vintern, har även de valts med hänsyn till de växtlistor som presenteras i Ilminge (2002).

<i>Eranthis hyemalis</i>	vintergäck
<i>Galanthus nivalis</i>	snödroppe
<i>Leucojum vernum</i>	snöklocka

De valda buskarna är även dessa hämtade ur de växtlistor som presenteras i Ilminge (2002). Buskarna ger ett insynsskydd mot bostadshusen i öster.

<i>Holodiscus discolor</i>	vippspirea
----------------------------	------------

Just vippspirean valdes då dess blommor har ett växträtt som överrensstämmer med plymspireans, *Aruncus dioicus*, vilket skapar en helhet.

3. Diskussion och slutsatser

Syftet med denna diskussion är att ge ett avslutande resonemang kring arbetsprocessen samt den inre process som vuxit fram under arbetets gång.

När jag nu i efterhand ska bedöma och reflektera kring min arbetsprocess, kan jag se att ingenting i designvalen är uppkomna av slump, utan alla har ett syfte att göra detta till en plats dit besökande kan lätta sin sorg. Färger, former och material tjänar till att passa in på den valda platsen för att skapa ett rum som inte sticker ut, men som ändå är något annorlunda i sin omgivning. Designvalen beskrivs djupare i kapitlet 2.3 Resultat, men jag vill här presentera en kortare genomgång av de tankar som följt mig genom min arbetsprocess.

Jag har länge intresserat mig för hur färger kan användas i läkande syfte, och min tanke var först att inrikta uppsatsen mot det. Jag fann det dock svårt att som enda ting skriva om färger då syfte med uppsatsen är att examinera mig från utbildningen *trädgårdens hantverk och design*. Jag valde istället att rikta mig mot en gestaltning till kyrkan, och fick askgravlunden på södra begravningsplatsen som objekt att studera. Då mina tankar först hade gått mot att jobba med färg som läkning, valde jag att applicera det i min gestaltning till denna askgravlund. Det blev då en naturlig följd att även involvera andra gestaltningselement som form och symbolik, och undersöka dess påverkan i gestaltningen.

Frågeställningen Vilka platsbundna gestaltungsaspekter, så som ståndort, tillgänglighet och relation till omgivningen måste tas i beaktning vid gestaltningen av askgravlunden i Mariestad? Uppkom naturligt för mig efter den utbildning jag gått, där det ekologiska tänket alltid har funnits med. Att gestalta en plats som passar in i sin omgivning är en viktig förutsättning för att växter ska trivas och material passa in, så att dessa inte med tiden behöver bytas ut, därigenom sparar man på både miljön och ekonomin.

Det viktigaste jag lärt mig under arbetsprocessens gång är att på en allmän plats så som askgravlund, är det viktigt att ta hänsyn till att alla ska kunna få tillgång till platsen. Det gäller att gestalta en plats dit en besökare ska kunna komma oavsett religionstillhörighet, om personen har en funktionsnedsättning, eller kraftig allergi. Detta ställde krav på mig som designer och jag blev tvungen att djupare studera de aspekter som skulle kunna komma att påverka gestaltningen för att kunna gestalta en plats för alla. Jag insåg dock att det faktiskt inte var möjligt att tillfredsställa alla, men utifrån de förutsättningar jag tillhandahöll under arbetsprocessen kan jag ärligt säga att jag gjorde mitt bästa. Jag använde mig utav litteratur som belyste olika aspekter och försökte ta olika situationer i beaktning. Ju mer jag lärt mig om dessa ämnen desto mer har jag kommit fram till att det är inte mycket som krävs utav mig som designer för att anpassa en plats för att möta dessa situationer. Det gäller bara att tänka till och anpassa sig.

Det jag känner att jag har fått ut av att skriva denna uppsats är en större förståelse för den hänsyn jag som designer bör ta för olika besökares villkor. Det är så lätt att utgå från sig själv i en designprocess, och glömma att alla inte besöker en plats med samma förutsättningar. Under skrivandet av denna uppsats har jag ökat min förståelse för hur jag kan anpassa en plats för att göra den så tillgänglig som möjligt för alla, och det är någonting jag även kommer bära

med mig i framtiden. Överlag har jag bedömt min arbetsprocess väl fungerande för mig och det har varit intressant att skriva denna uppsats.

Jag anser att det finns behov av mer forskning på området. Berglung (1994) inriktar sig mot gestaltningselement i minneslundar, och även om minneslundar och askgravlundar påminner om varandra är det inte samma sak. En askgravlund blir mer personlig då det finns möjlighet att sätta upp en namnplatta efter den bortgångne, samt att närvara vid gravsättningen. Detta ställer andra krav på gestaltningen då ytterligare element tillkommer. Dessutom att anhöriga vet var den bortgångne ligger ställer andra krav på gestaltningen mot en minneslund, då hela minneslundan blir begravningsplatsen för den bortgångne. I en askgravlund blir det en kombination av att hela platsen är begravningsplatsen, samtidigt som de anhöriga vet om den specifika platsen för gravsättningen. Även det faktum att askgravlund är ett relativt nytt begravningskick gör att mer forskning kring dess gestaltning skulle behövas. Dessutom skulle det behövas vidare forskning kring tillgänglighet på kyrkogårdar. Berglund (1994) täcker endast gestaltungsaspekter, men utelämnar funktionshinder och mångreligiositet. Även jag täcker inte alla funktionshinder och religioner då detta inte ryms inom ramen för ett examensarbete, på grund av tid- och resursbrist. En vidare forskning kan bidra till att involvera fler religioner och fler funktionshinder för att skapa en mer tillgänglig gestaltning.

4. Sammanfattning

Detta examensarbete är skrivet för ett avläggande av kandidatexamen vid Göteborgs universitet, institutionen för kulturvård, programmet Trädgårdens hantverk och design. Uppsatsen inriktar sig på hur den planerade askgravlunden på Södra begravningsplatsen i Mariestad ska gestaltas. Examensarbetets problematik har varit att det i dagsläget inte finns någon askgravlund på platsen. Målsättningen har då varit att komma med ett gestaltungsförslag för den planerade askgravlunden. Till detta har jag valt tre frågeställningar att besvara:

- Hur ska askgravlunden på Södra begravningsplatsen i Mariestad gestaltas?
- Vilka platsbundna gestaltungsaspekter, så som ståndort, tillgänglighet och relation till omgivningen måste tas i beaktning vid gestaltningen av askgravlunden i Mariestad?
- Vilka gestaltungsaspekter, som färg, form och symbolik, kan tas tillvara vid en gestaltning av en askgravlund för att, om möjligt, underlätta de efterlevandes sorgbearbetning?

Uppsatskrivandet inleddes med ett möte med Kerstin Lindberg, kyrkogårdschef på Mariestads kyrkogårdsförvaltning, då hon förklarade de önskemål kyrkogårdsförvaltningen har om platsen. Dessa önskemål har i stort påverkat gestaltningen då målet har varit att göra en gestaltning av en askgravlund efter de behov och önskemål som finns inom Mariestads kyrkogårdsförvaltning.

Metoden jag har använt mig av för att besvara mina frågeställningar är en i huvudsak kvalitativ litteraturstudie där känsloupplevelser och tolkningar i förhållande till form, färg och symbolik, har undersökts. Utöver detta har jag i litteraturen även sökt efter konkreta förklaringar på de begrepp som rör gestaltningen av en askgravlund, så som begravningsplatsens historia, vad definierar en askgravlund och hur uppkom detta gravskick. Vidare har en platsinventering gjorts på den tilltänkta platsen för askgravlunden för att se vilka platsrelaterade aspekter gestaltningen måste ta hänsyn till. Med detta går att säga att uppsatsen består av två delar, vilka båda har applicerats på gestaltningen:

1. Platsrelaterade aspekter, vilka applicerats i gestaltningen för att ge en helhet med sin omgivning och inte upplevas malplacerad. Detta har innefattat platsens historia,
2. Gestaltungsaspekter, vilka har anpassats för att gestalta en plats vilken ska, om möjligt, kunna underlätta de efterlevandes sorgearbete.

De platsrelaterade aspekterna har innefattat platsens historia, det befintliga växtmaterialet, de befintliga materialen, samt platsens ståndort och växtförhållanden.

Gestaltungsaspekterna har undersökt hur färg, form och rumsbildning har kunnat användas i gestaltningens syfte. Samt hur detta ha kunnat kopplas ihop med de platsrelaterade aspekterna i gestaltningen.

För att platsen ska bli tillgänglig för alla besökare har den anpassats efter de funktionshinder som kan komma att påverka platsens gestaltning. Synnedsättning, rörelsehinder, samt så långt det varit möjligt, pollenallergi.

Uppsatsen har undersökt hur olika religioner ser på begravning, för att på så sätt kunna välkomna alla besökare oavsett religion. Med religion i åtanke har även symbolspråk undersökts för att utesluta allt för uppenbara religiösa tecken, men ändå innehålla symboler för egentolkning.

Trädgårdsterapi har undersökts i syftet att se hur naturen kan fungera läkande på människor i kris, samt se vilka konkreta gestaltungsråd trädgårdsterapin kan ge. De främsta begreppen trädgårdsterapin efterfrågar av en plats är *trygghet*, *lugn*, *ro* och *avskildhet*. Jag byggde vidare på dessa begrepp vid gestaltningen av askgravlunden med åtanke att detta skulle tjäna mitt syfte att göra en gestaltning för att underlätta för de efterlevandes sorgearbete. I symboliken, färgvalen och formvalen arbetade jag vidare på dessa begrepp. Resultatet blev ett gestaltungsförslag som innehåller de element som enligt mitt resultat tjänar till att ge platsen *trygghet*, *lugn*, *ro* och *avskildhet*.

Resultatet av arbetet är ett gestaltungsförslag för den tänkta askgravlunden på Södra begravningsplatsen i Mariestad.

Figurförteckning

Framsida: Figur av Felicia Hoffmann

Figur 1: *Gravskikt*. Ann-Britt Sörensen, fil.lic, Sveriges Lantbruksuniversitet SLU, 2014-02-10.

Figur 2: *Åtta Upplevelse Dimensioner*. Patrik Grahn, professor i landskapsarkitektur och miljöpsykologi, Lantbruksuniversitet SLU (*Grahn & Ottosson 2010, s.65*)

Figur 3: Kyrkogårdskarta över Södra begravningsplatsen i Mariestad.

Figur 4: Södra begravningsplatsen. Foto: Felicia Hoffmann

Figur 5: Södra begravningsplatsen. Foto: Felicia Hoffmann

Figur 6: Södra begravningsplatsen. Foto: Felicia Hoffmann

Figur 7: Södra begravningsplatsen. Foto: Felicia Hoffmann

Figur 8: Södra begravningsplatsen. Foto: Felicia Hoffmann

Figur 9: Södra begravningsplatsen. Foto: Felicia Hoffmann

Figur 10: Axiometri av gestaltningsförslaget för Södra begravningsplatsen. Förklarar insynsskydden som gestaltningen ger. Figur av Felicia Hoffmann

Figur 11: Axiometri av gestaltningsförslaget för Södra begravningsplatsen. Förklarar de rumsbildningar som gestaltningen ger. Figur av Felicia Hoffmann

Figur 12: Färglagd axiometri av gestaltningsförslaget. Förklarar det valda färgtemar på platsen. Figur av Felicia Hoffmann

Figur 13: Södra begravningsplatsen. Foto: Kerstin Lindberg

Figur 14: Axiometri av föreslagna pelare för namnplattor. Figur av Felicia Hoffmann

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Alm, Lars-Göran (1999). *Religionskunskap för gymnasiet: integrerad lärobok för A- och B-kursen*. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur

Arvidsson, Johan (2001). *Minnesplatsens betydelse för sorgearbetet*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Bengtsson, Rune & Bucht, Eivor (red.) (1992). *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Alnarp: MOVIUM-sekretariatet i samarbete med Institutionen för landskapsplanering, Sveriges lantbruksuniversitet.

Berglund, Inger (1994). *Kyrkogårdens meditativa rum: besöket, upplevelsen, gestaltningen*. Stockholm: Verbum

Berglund, Inger (1994). *Kyrkogårdens meditativa rum: besöket, upplevelsen, gestaltningen*. Stockholm: Verbum. Citerar Cooper, J.C (1983) *Symboler – en uppslagsbok*. Helsingborg: Forum

BFS 2011:5. *Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader*. Boverkets Författningssamling.

Dee, Catherine (2012). *To design landscape: art, nature and utility*. London: Routledge

Erman, Bengt & Norgren, Gunnar (2000). *Begravningskick*. Stockholm: Verbum

Flinck, Maria (1996). *Tusen år i trädgården: från sörmländska herrgårdar och bakgårdar*. [Ny utg.] Stockholm: Rabén Prisma

Grahn, Patrik & Ottosson, Åsa (2010). *Trädgårdsterapi: Alnarpsmetoden: att ta hjälp av naturen vid stress och utmattning*. Stockholm: Bonnier Existens

Gustafsson, Anna & Orwén, Maria (2011). *Låt Sveriges natur återspeglas på kyrkogården: en välplanerad gravplats med hållbara växter underlättar både för personal och för gravrättsinnehavare samtidigt som den värnar om miljön: att låta platsens natur inspirera designen kan både uppfylla krav på nytänkande och på miljömedvetenhet*. Alnarp: Movium, SLU

Höök Patriksson, Kristina (red.) (1998). *Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvården*. Jönköping: Statens jordbruksverk

Ilminge, Christina (2002). *Bevara & sköta en gammal trädgård*. Stockholm: Prisma

Johansson, Lars (red.) (2008). *Södra begravningsplatsen: kort personhistorik över ett antal personer som är begravda på Södra begravningsplatsen*. Mariestad: Mariestads församling

Kyrkogårdsförvaltningen (u.å.). *Gemensam askgravplats, askgravlund och minneslund*. Stockholm: Stockholms stad [Broschyr]. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/FamiljOmsorg/Begravning-och-kyrkogardar/Gravplats/Gravskick/> (2013-12-13)

Limén, Helene (Red.) (2011) *Hållbara städer – med fokus på transporter, boende och grönområden*. Civilutskottet, Trafikutskottet, Miljö- och Jordbruksutskottet. Sveriges Riksdag. Stockholm, Riksdagstryckeriet. Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/sv/Utskott-EU-namnd/Civilutskottet/Framtidsfragor/Forskningsoversikter/Hallbara-stader/> (2013-12-17)

Lindberg, Kerstin (2012). En plats att minnas på. *Höstbladet – Svenska kyrkan i Mariestad*. Nr 3/2012. Sidan 11.

Martling, Carl Henrik. (2005). *Talande tystnad om kyrkans symbolspråk*. Enskede: TPB

Mebus, Fabian (2013). *Tillgängliga natur-och kulturområden: en handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer*. Stockholm: Naturvårdsverket
Tillgänglig på Internet: <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6562-1.pdf>

Molander, Lisa och Holmström, Erik (2005). *Bevarandeplan för Mariestads kyrkogårdar. Domkyrkans kyrkogård Södra begravningsplatsen Leksbergs kyrkogård samt Torsö och Fågelö kyrkogårdar*. Byggnadshistorisk rapport/ Västergötlands museum.

Norling, Ingemar (2001). *Naturens och trädgårdens betydelse för hälsa och livskvalitet*. Göteborg: Göteborgs botaniska trädgård

Oskarsson, Linnea (2008). *Att inventera perenner: en handledning*. Alnarp: Centrum för biologisk mångfald

Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Reid, Grant W (2007). *From concept to form in landscape design*. 2. ed. Hoboken, N.J.: John Wiley & Sons

Ryberg, Karl (1999). *Färger i vardagsliv och terapi: en bok om färgernas stimulerande effekt*. Ny, något rev. utg. Västerås: Ica

Schmidtbauer, Pia (1999). *Trädgård och park som rehabilitering*. Alnarp: Movium-sekretariatet

SFS 1988:950. *Kulturmiljölag*. Stockholm. Kulturdepartementet. Tillgänglig: <https://lagen.nu/1988:950> (2014-03-19)

SFS 1990:1144. *Begravningslag*. Stockholm. Socialdepartementet. Tillgänglig: <https://lagen.nu/1990:1144> (2014-03-19)

SFS 2012:133. *Lag om ändring i begravningslagen (1990:1144)*. Västerås: Socialdepartementet. Tillgänglig: <http://www.lagboken.se/files/SFS/2012/120133.PDF> (2014-03-20)

Synskadades Riksförbund (2012a). *Färg och kontraster*. (Informations från Synskadades Riksförbund om en bättre fysisk miljö Juni 2012) Tillgänglig: <http://www.srf.nu/Global/Infomaterial/Policy%20om%20fysisk%20milj%C3%B6/F%C3%A4rg%20och%20kontrasterwebb.pdf> (2014-02-22)

Synskadades Riksförbund (2012b). *Ledstråk*. (Informations från Synskadades Riksförbund om en bättre fysisk miljö Juni 2012) Tillgänglig: <http://www.srf.nu/Global/Infomaterial/Policy%20om%20fysisk%20milj%C3%B6/Ledstr%C3%A5kwebb.pdf> (2014-02-22)

Sörensen, Ann-Britt (red.) (2005). *Begrepp i begravningsverksamheten 2005*. Alnarp: Movium

Sörensen, Ann-Britt & Wembling, Mona (2008). *Minnenas trädgård: om kyrkogårdens form och växter*. Höganäs: Ed. Andersson AB

Vembye, Dorthe (2007) *Binderi, teknik, design*. Odense: Erhvervsskolernes Forlag

Westerberg, Yvonne (2011). *Sinnenas trädgård: ett rum för hälsa & livskvalitet*. Västerås: Ica

Elektroniska källor

Astma och allergi förbundet (u.å.). *Gräsmattor*. Tillgänglig: <http://www.alltomallergi.se/default.aspx?mid=188&did=151> (2014-02-22)

Equmeniakyrkan (u.å.). *Om oss*. Tillgänglig: <http://equmeniakyrkan.se/om-oss/> (2014-03-13)

Gustavsson, Eva & Jacobsson, Anna (2011). Vetgirig och kunnig landskapsarkitekt. *Sydsvenskan*. 10 oktober 2011. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/familj/minnesord/vetgirig-och-kunnig-landskapsarkitekt/> (2014-03-11)

Mariestads församling (u.å.). *Gravplatser*. Tillgänglig: <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=653017> (2014-02-17)

Pingst (u.å.). *Begravning*. Tillgänglig: <http://www.pingst.se/viewNavMenu.do?menuID=52&oid=5823> (2014-02-20)

Redvall, Eva (2005). Krooks värme kvar i brons vid Dramaten. *Sydsvenskan*. 21 april 2005. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/krooks-varme-kvar-i-brons-vid-dramaten/> (2014-03-08)

Svenska kyrkan (u.å.a). *Gravrätt och gravplats*. Tillgänglig: <http://www.svenskakyrkan.se/turinge-taxinge/gravratt-och-gravplats> (2014-02-11)

Svenska kyrkan (u.å.b). *Om gravrätt*. Tillgänglig: <https://www.svenskakyrkan.se/troochandlighet/om-gravratt> (2014-02-10)

Sveriges Geologiska Undersökning (u.å.a). *Jordarter*. Tillgänglig: <http://www.sgu.se/kartvisare/kartvisare-jordarter-50-tusen-sv.html> (2014-02-24)

Sveriges Geologiska Undersökning (u.å.b). *Morän*. Tillgänglig: http://www.sgu.se/sgu/sv/geologi/jord/tolka-karta/exempel_moran.html (2014-03-19)

Svenska Trädgård Riksförbundet (u.å.). *Svensk Trädgårds Zonkarta över Sverige*. Tillgänglig: http://www.tradgard.org/svensk_tradgard/zonkarta/zonkarta_stor.html (2014-03-12)

Muntliga källor

Informant 1: Kerstin Lindberg, Kyrkogårdschef, Mariestads kyrkogårdsförvaltning. Samtal och studiebesök: 2014-01-17, samt mailkorrespondans 2014-01-15 till 2014-04-02.

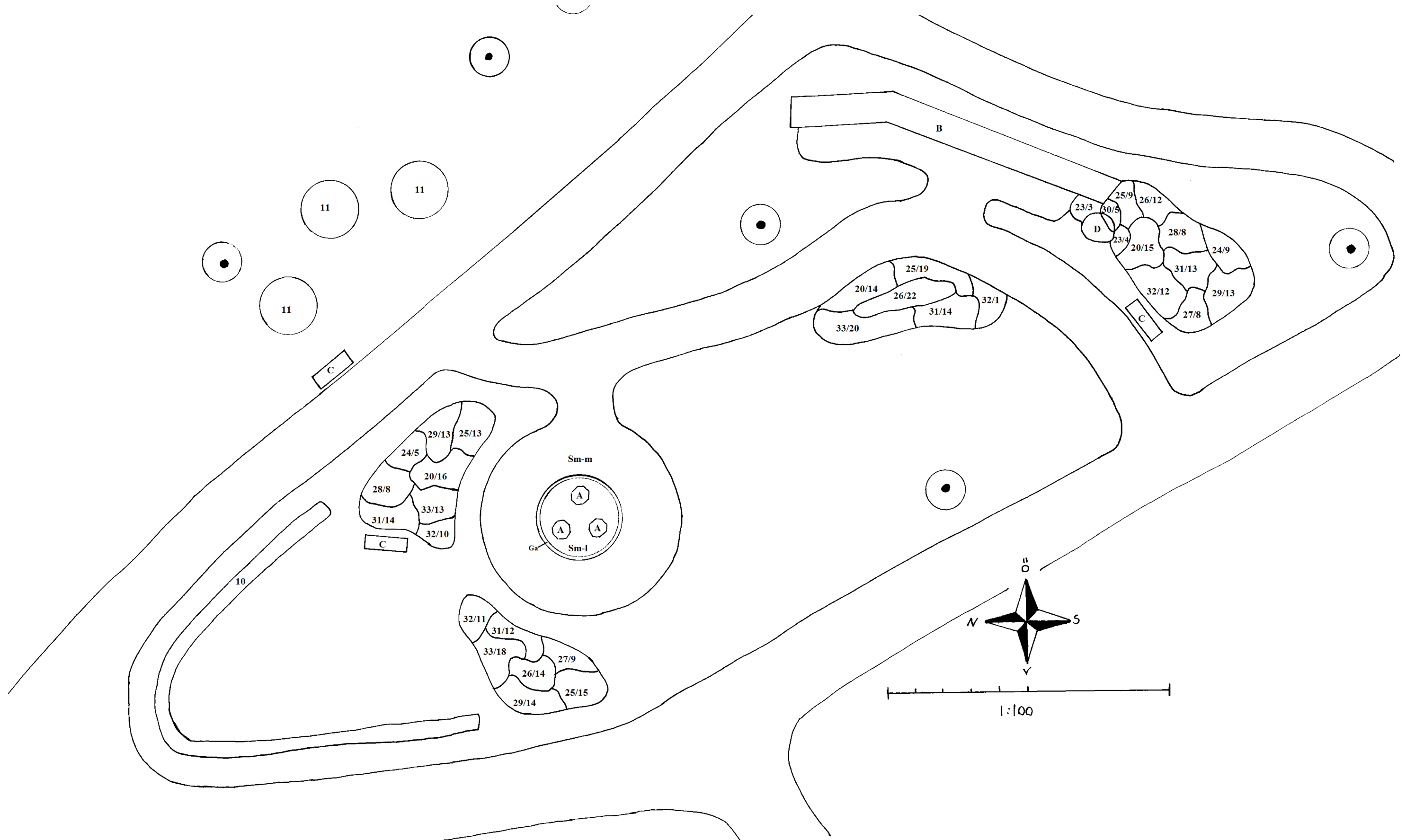
Informant 2: Olle Alkholm, Biträdande Kyrkoledare, Equmeniakyrkan. Telefonintervju: 2014-03-13.

Informant 3: Anders Löven, Svetsbolaget Mariestad. Telefonintervju: 2014-04-07

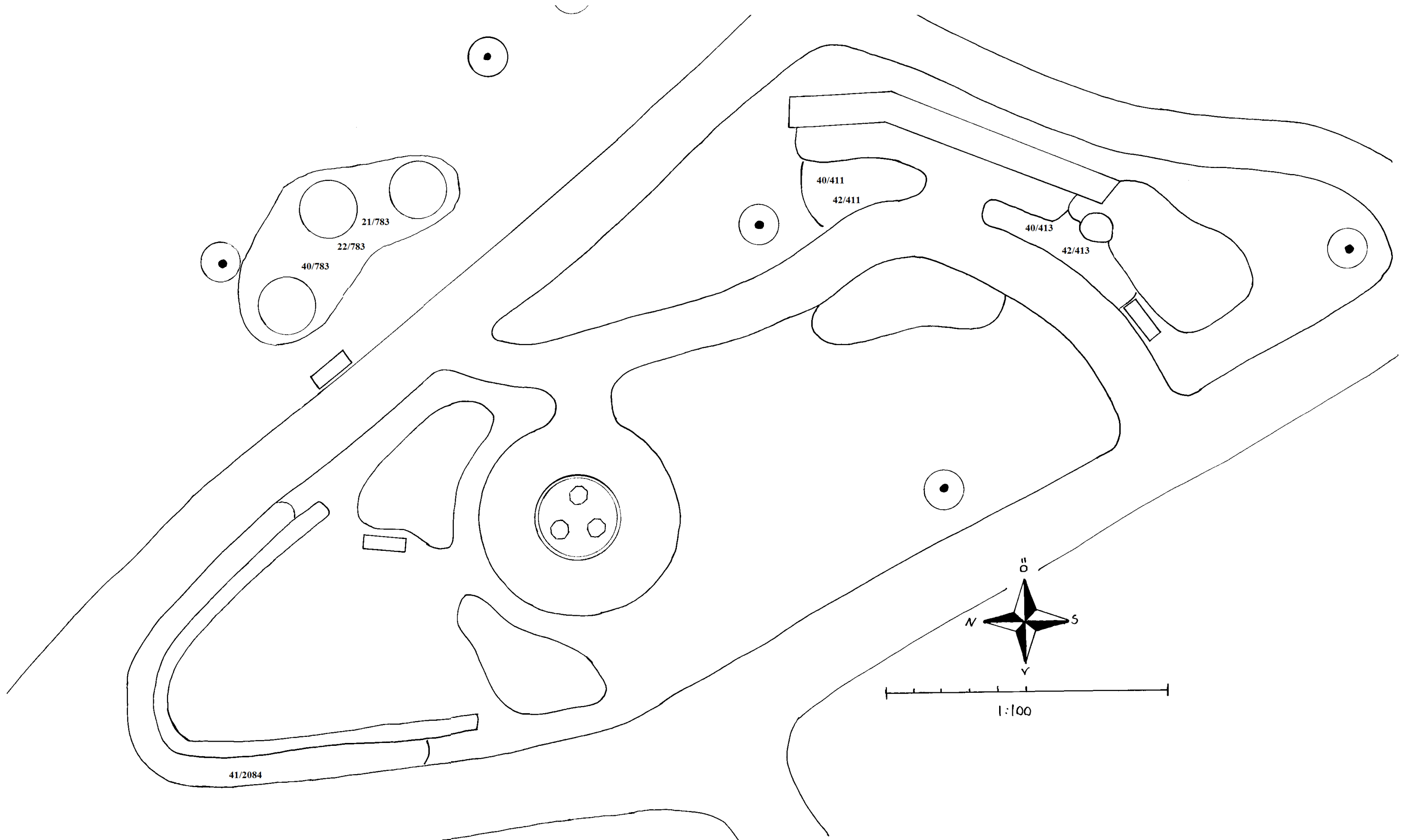
Bilaga 1. Planteringsplaner

Original är planerna i A2, skala 1:100.

Planteringsplan - växtmaterial och utrustning.

Planteringsplan – vårlökar och vårflor.

Utrustningslista					
	Beteckning	Antal	Sort	Storlek cm	Anmärkning
Utrustning					
	A	3	Pelare för namnplattor	h 170 b 30	Åttkantig
	B	1	Mur i kalksten	h 140	Med regelbundna luckor för dekoration och hållare för blommor
	C	3	Sittbänk	h 45 b 50 L 150 ryggstöd	Grovt arbetad ek
	D	1	Vattenelement		
Gångmaterial					
	Ga		Gatsten	9,5*9,5*8	
	Sm-m		Stenmjöl		Likt befintligt stenmjöl i övriga gångsystem
	Sm-l		Stenmjöl ljust		

Bilaga 3. Lagstiftning

Begravningslagens kapitel 1, inleds med 1 § där begreppsförklaringar gällande begravningsplatser förklaras.

1 § I denna lag avses med

- begravningsverksamhet: de olika åtgärder som har direkt samband med förvaltningen av allmänna begravningsplatser,
- (...) – begravningsplatser: områden eller utrymmen som är behörigen anordnade för förvaring av avlidnas stoft eller aska och som har tagits i anspråk för detta ändamål, främst kyrkogårdar eller andra gravområden, minneslundar, kolumbarier eller urnmurar,
- allmänna begravningsplatser: sådana begravningsplatser som är anordnade av församlingar, av kommuner eller annars av det allmänna,
- enskilda begravningsplatser: andra begravningsplatser än allmänna,
- gravrätt: den rätt som uppkommer när en bestämd gravplats på en allmän begravningsplats upplåts av den som förvaltar begravningsplatsen till någon för gravsättning,
- kremering: förbränning av stoftet efter en avliden person,
- gravsättning: placering av stoft eller aska inom en bestämd gravplats eller inom ett gemensamt gravområde utan bestämda gravplatser eller utströende av aska i minneslund eller på någon annan plats än begravningsplats,
- gravanordningar: gravvårdar och andra gravöverbyggnader, stenramar, staket eller andra liknande anordningar på en gravplats (2012:133).

Då Södra Begravningsplatsen anlades 1886, med andra ord före 1939, måste enligt kapitel 4 i Kulturmiljölagen måste en tillåtelse sökas hos Länsstyrelsen om en ändring ska göras på platsen.

3 § Kyrkobyggnader som är uppförda och kyrkotomter som har tillkommit före utgången av år 1939 får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen.

(...) I fråga om en kyrkotomt krävs alltid tillstånd för utvidgning av tomten samt för uppförande eller väsentlig ändring av byggnader, murar, portaler eller andra fasta anordningar på tomten.

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning (1988:950).

Berglund (1994) betonar vikten av att minneslundan är välskött (*Berglund 1994, s. 40*). Detta poängteras även i begravningslagen, kapitel 2, 12 §.

12 § En begravningsplats skall hållas i ordnat och värdigt skick och den helgd som tillkommer de dödas vilorum skall alltid iakttas (1990:1144).

Vad som också är viktigt att ta hänsyn till vid ändringar av en begravningsplats är kapitel 4, 2§ i Kulturmiljölagen.

2 § Kyrkobyggnader och kyrkotomter skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas och deras utseende och karaktär inte förvanskas (1988:950).

Askgravlunden i Mariestad ska, liksom alla askgravlundar vara en plats där alla oavsett trossamfund har rätt att gravsättas. För detta finns även belegg i begravningslagen, kapitel 2, 4 §.

4 § Rätten till gravsättning på en allmän begravningsplats skall inte vara beroende av att den avlidne tillhörde visst trossamfund (1990:1144).